

Helgonen och deras jämförelse med stjärnhimlen och runstaven

Hans Carling 2012-11-01

Innehåll

Hans Carling 2012-11-01.....	1
Inledning.....	3
Väduren (20 juni - 21 juli).....	10
Vintergatan, Hades.....	12
Kvinnokval.....	16
Hund och Hare.....	17
Orion (8 aug. - 31 aug.).....	18
Tvillingarna.....	20
Vintergatan.....	21
Kusken.....	23
Skådespelaren.....	23
Enhörningen.....	24
Kräftans stjärnbild.....	24
Chariter.....	25
Skeppet Argo.....	26
Lejonet.....	26
Stora björn.....	28
Pilen.....	28
Hydran.....	29

Jungfrun (20 nov. - 20 dec.).....	29
Berenices hår.	31
Bootes.....	32
Handen.....	33
Vågen (21 dec - 20 jan.)	34
Hades.....	34
Guldåldern, Tor och Zeus.....	35
De tre Heroer.....	38
Herakles.....	40
Styx.....	41
Kronan.....	42
Jul.....	43
Kentauren.....	43
Två dödsallar	44
Skorpionen	44
Ormbäraren	45
Vargen.....	47
Skytten	47
Harpan, lyran.....	49
Örnen	49
Vintergatan, Yggdrasil	51
Enhärjar.....	53
Svanen	54
Stenbocken	54
Vinrankan, Vingården	55
Kekrops (= Vattenmannen).....	55
Södra fisken	57
Hästen, Källan	58
Hesperiderna.....	58

Fiskarna	59
Kepheus	59
Bandet	60

Inledning

Det har ofta sagts, att runstaven skulle vara blott och bart en katolsk almanack, där bokstäverna blivit översatta till de i norden mera bekanta runorna.

Runornas historia jämfört med runstavsfynden ger inte stöd åt denna teori. Runorna som skrift var under hela medeltiden vikande och användes efter 1500-talet endast sporadiskt, medan runstaven tycks ha varit allmän långt fram i nya tiden.

Runstaven liknar dock den katolska almanackan i så måtto som att, de i runstaven utmärkta dagarna stämmer med katolska kyrkans legendarium.

Vid de märkta helgondagarna har runstavar en bild inristad. Dessa bilder stämmer ofta inte överens med motsvarande katolsk helgonbild.

Då helgonlegender finns i stor mängd¹ och helgonberättelser är vidlyftiga och mångordiga, har man kunnat pressa detta materialet, så att man nästan alltid kan förklara en runstavsbild som sprungen ur en helgonlegend.

Denna metod är dock inte tillförlitlig, eftersom helgonlegender inte varit mycket spridda i Sverige. Den katolska mässan lästes på latin, obegripligt för folket och helgonlegender på svenska odlades mest i klostren. Svenska fornskriftsällskapets samlingar visar, att de flesta helgonlegender på svenska är från 1400-talets slut.

---

¹ Det finns 8000 helgon varav 3000 varit kanoniserade i Sverige.

Olaus Magnus, som var samtida med Gustaf Wasa, vet ingenting om att runstavarna skulle vara ristade efter legendariet. Enligt honom var runstaven ett instrument för att bestämma solens, månens och stjärnornas omlopp i året.

Runstaven är en reflex av stjärnbilderna, men man måste förstå, att jordaxelns förändrade lutning (precession) gjort att runstavens år är 8000 år gammalt. Fullmånen är (liksom fortfarande i Indien och Europa) utgångspunkt för tideräkningen¹ och frågan måste ställas så:

- När stod fullmånen för 8000 år sedan i Väduren? Svaret är - vid midsommar.

Man skall därför i runstaven finna emot den 24 juni; midsommar - *ett lamm*. (= Väduren).

Antalet stjärnbilder är, sammantaget, ganska stort, om man räknar **grekernas 48** stjärnbilder + de som anges i **Sphæra Barbarica**. Dessa stjärnbilder räcker till för att förklara runstavsbilderna. Att runstavar stundom påminner om helgonlegender beror på, att dessa sistnämnda i sin tur också, är en reflex av stjärnhimlen. Det är därför inte rätt att utgå från att helgonlegenderna ligga i botten på runstavsbilderna.

Från stjärnbilderna fallet gods är: runstavsbilder, helgonlegender och det mesta av Europas folktro.

Att stjärnhimlens återspeglning i året blivit oföränderlig trots precessionen, beror säkerligen på vegetationsåret.

Astrologiskt är Väduren solens höjdpunkt. Då fullmånen för 8000 år sedan stod i Väduren, var det midsommar och denna årstid är solens högsta läge.² Detta förhållande har hållit sig i astrologin tusentals år efter att Väduren på intet sätt har med solbanans höjdpunkt att göra.

Med detta system förhåller det sig så, att Väduren börjar den 24 juni, Oxen den 25 juli, Tvillingarna den 24 augusti, Kräftan den 22 september, Lejonet den 21 oktober, Jungfrun den 20 november, Vågen den 21 december, Skorpionen den 20 januari, Skytten den 20 februari, Stenbocken den 21 mars, Vattumannen den 20 april och Fiskarna den 20 maj.

Runstaven har en sommarsida med början den 14 april och en vintersida med början den 14 oktober. Detta sammanhänger med att

---

¹ Den religiösa tideräkningen i Europa går efter påskfullmånen.

² Ptol. Tetrabiblos I. 19

stjärnhimlen enligt Ptolemaios¹ uppdelades i en sida från Vattumannen (20 april) till Kräftan och en sida med början i Lejonet (21 oktober).

Skillnaden mellan runstavens vinterbörjan den 14 oktober och den 21 oktober är, att den 14 oktober var den bakersta punkten och utgångspunkten för vinterns början.

Under medeltiden kunde sommarsolståndet komma så långt bak som den 12 juni. Det förklarar, varför runstaven har en ullsax den 12 och 15 juni. Dessa ullsaxar är för Väduren. Och man förstår, att detta visar i vilket århundrade staven är skuren.

Ett annat exempel erbjuder Plejadernas olika placering. Den 15 juli - tolv stjärnor, den 20 juli - nötter, den 27 juli - 7 sovare. Alla dessa bilder pekar på Plejaderna, som ligger mellan Väduren och Oxen (Oxen 3). Ytterligare ett exempel är Orions bälte som kunde kallas: 'spjutet, krattan, lien'. Dessa attribut, särskilt lien, skall man finna på flera olika dagar (i juli) i runstaven.

Stjärnbilderna kan med ledning av det ovan sagda återfinnas i runstavsbilderna sålunda:

Stjärnbild

Åkern (5 -7 april)
Pegasus (24 april -)

Vattumannen (20 april -)

Vattumannen (20 april -)

Vattumannens kruka (20 april-)
Fröet (5 juni).

Runstavsbild

16 april: hacka, grep.
23 april; häst.

6 maj; gryta med ett stående helgon, Lille Hans = Vattumannen med gryta som gossen Ganymedes.

6 maj; port (=latinska porten) = Vattumannen som Kekrops, Athens grundare, grundare av städer. Rom grundande firades 21 april (Ovid, Fasti).

12 maj; funt.
15 maj; korn, så-dag; 25 maj; tre

---

¹ Tetrabiblos I. 17

Fiskarna (20 maj).	korn. 18 maj; en bred fisk.
Linnet (20 maj).	Erik, den 18 maj; 'Lin-Erik'.
Fiskarnas band	8 juni; metspö med rev och krok.
Hesperiderna (i väster).	8 juni; vindruvor för Hesperidernas äpplen.
Hades (i väster).	12 juni; dynggrep; måkningen (rensningen) av stallet vid solståndet, då de underjordiska bor rakt under stallet.
Hades	12 juni; spira, Hades attribut.
Hades	12 juni; hjul; Ixions hjul ¹ .
Väduren (24 juni -)	15 juni; ullsax, 17 juni; får, 24 juni; lamm.
Fiskarna	16 juni; brädspel, tärning. ² (Fiskarna som spelbräde).
Väduren som solens höjdpunkt.	24 juni; en sol.
Hesperidernas trädgård i väst.	24 juni; lövrikt träd, lövsalar.
Hades	29 juni; nyckel som hadesattribut.
Gorgo, Hephaistos, Hypnos. (Alla bodde i hålor i väster).	8 juli; håla, klippa.
Fiskarnas band, knuten, lat. nodus.	10 juli; (namnet) Knut, (ordlek).
Lie, Perseus lie eller böjda svärd eller Orions bälte.	10 juli; en lie (=Orions bälte).
Orions bälte.	15 juli; en räfsa (=Orions bälte).
Plejader (26-28 juli)	15 juli; 12 stjärnor (=Plejader)
Plejader	20 juli; nötter.
Draken (12 augusti).	20 juli; drake.
Plejader (som fåglar).	20 juli; fågel.
Plejader som ett såll.	20 juli; ös-kar.
Orion, jägaren.	27 juli; rävsax
Plejader, Elektra som 'räv' ³ .	27 juli; rävsax.

¹ Avbildningar i Ro.II.1, sp.770 samt Ovid. met. tolkn. Harry Armini, bok I, sid.134, Allhems förlag, Malmö.

² Peter Nilson, Himlavalvets sällsamheter 1977, sid 150, Rabén&Sjögren.

³ Allen s. 406.

Pilgrimsstjärnan (2 juli).	25 juli; pilgrimshatt.
Orion, jägaren.	27 juli; en skytt.
Orions klubba (Orion som korn- gud).	29 juli; sädeskrok.
Bilan = Orion.	27 juli; en bila.
Orion som underjords-gud, döds- gud.	1 aug.; nyckel.
Orion, utslängd på en ö, bunden.	1 aug.; kedja, länkar, jämför sä- gen; 'jätten på ön'.
Hunden, Haren; 13 aug. - 25 sept.	4 aug. Hund och hare, jakttiden.
Orions hund jagar haren.	
Orions klubba som tröskredskap	10 aug.; slaga.
Orions bälte, 19 aug; som kratta	15 aug.; harv.
Orions bälte, 19 aug. Även kallad Friggerocken.	Vid Marie himmelsfärd (15 aug) nedföll hennes gördel på jorden. ¹
Orions attribut; spira.	19 aug; spira.
Capella, geten, 19 aug.	24 aug; kniv = slakt av bockar.
24 aug, Vintergatan som en gammal sols väg.	29 aug. solen och en krycka, solen blir gammal.
Polstjärnan, 25 aug.	1 sept. kvarnstenar. Polstjärnan som kvarnsten.
Enhörningen, Hjorten.	29 aug.; hjort.
Kräftan, 21 sept.	15 sept.; hummer.
Polstjärnan, vägen till himlen.	24 aug.; en humlestång.
Plejaderna; vägen till himlen.	25 juli.; en humlestör.
Åsnorna 1 okt.	17 sept.; fågel på regnbåge = Heimdal = Ægipan, som red på Åsnorna.
Åsna	21 sept.; en bock = Ægipan, som red på en av Åsnorna.
Tre Chariter, romerska Gratier som uppgår i Kräftan.	21 sept.; en ängel.
Åsna.	21 sept.; en häst, en karl ridande på denna häst
Åsna.; Ægipan, stridstrumpetens upppfinnare.	29 sept.; en basun.
Vågen i Tvillingarna 26°. ¹	Mikael 29 sept. en våg

---

¹ de Voragine, Die legenda Aurea, 1984, s. 588.

Källan, brunnen, lat. Fons mellan åsnorna.	29 sept.; ett ljuster, attribut hos vattenväsen.
tre Chariter, ödesgudinnor, nor-nor	7 okt.; karda, kloster (nornor bor i ett hus) bok, (de skriver upp öden).
Stora Björn som galt.	18 okt.; liggande svin.
Stora Björn (Sju tröskoxar).	18 okt.; oxe som slaktas, oxhuvud.
Stora Björn (Ursa) genombraddes av Arkas pil.	21 okt.; pil. (Dagens namn 'Ursula', är en ordlek på Björnhonans namn; Ursa Major.
Argos köl.	1 nov.; en omstjälpt båt med kölen i vädret.
Spiran i Lejonet.	6 nov.; en kunglig spira.
Stjärnan 'gåsen' i skeppet Argo.	11 nov.; gås.
Argo, snittlinjen 21 nov.	23 nov.; ett redlöst skepp, ett ankare.
Jungfrun 21 nov. -, Fortuna med hjul.	25 nov.; hjul.
Ödesgudinnans ödestrådar.	25 nov.; spinnrock.
Räven (Alcor). ²	30 nov.; rävsax.
Torn ³	4 dec.; ett torn.
Karlavagnen; tömmar, länkar, dragdjur som slita sig utlöser världens undergång.	4 dec.: sol, en länk.
Hydrans stjärt (december).	6 dec.; en orm som biter sig själv i stjärten.
Korpen och Bägaren (17 nov – 11 dec.)	6 dec.; En grip som sätter näbbet upp i ett horn.
Bootes, den oxhövdade.	6 dec. ett svart oxhuvud.
Haedus, bocken.	6 dec.; en bock.
Jungfruns vingar eller Bootes som den bevingade Ikaros.	6 dec.; två vingar.
Jungfruns stjärnbild som Maria.	8 dec.; Krona, Marie väntedag,

---

¹ Stjärnan delta i Canis Maior

² Allen s. 446.

³ Allen s.465 Seven portuguese Towers

	då hon väntade att föda Kristus.
Bägaren (- 30 nov.)	9 dec.; en kanna.
Handen	21 dec.; två utsträckta fingrar, en hand.
Jungfrun och barnet, Isis och Horos.	Den 25 dec.; ett lindebarn.
Tre heroer, hästgudomligheter, génier från forntiden = de första människorna.	26 dec., en häst på Stefanus, den första martyren.
Skeppet i underjorden, Hades.	Den 28 dec.; ett skepp.
Hades	28 dec.; en tupp; Hades-attribut.
Hades	1 jan.; dryckeshorn, Hades-attribut
Bootes	6 jan.; tre kronor
Skorpionens klor, (= Vågen)	6 jan.; en tregrenad ljusstake.
Jungfrun slut, guldåldern slut.	Julen slut, julfriden slut, klocka, kvast, ting får hållas. (Julen ringes, sopas ut).
Kranier, 11 - 20 jan.	24 jan.; ett kranium.
Ormbäraren som döds-gud (Apollon). Läkaren Asklepios med livsljus i underjorden (sagan Döden fadder).	2 feb.; några ljus eller bloss.
Ormbäraren= Asklepios, attribut, ett äpple.	6 feb.; ett äpple.
Skorpionens klo	9 feb.; en tång.
Skorpionens gadd, 17 feb.	9 feb.; notnål.
Skorpionens hjärta, Antares. 2 feb.	10 feb.; ett hjärta.
Ormbärarens fot	10 feb.; skosula.
Hades attribut; hönsägg, nyckel, stol höna. Vintergatan = Hades.	22, 24 feb.; ägg, nyckel, stol, höna.
Herakles, kastande sten - 25 feb.	22, 24 feb.; en sten, Matts kastar heta sten.
Hades (22 feb.).	1 mars, huvud med skägg; mars

	med sitt röda (blåa) skägg.
Skytten eller Herakles kastande sten.	24 feb.; skottdagen.
Skyttens pil.	24 feb.; pil.
Skytten som vattenkentaure.	Oxe som drar plogen, näcken som plöjer.
Födelsegudinnan Eileithuia.	12 mars; stav, bok (ödes bok)), 25 mars; ängel (nord. nornor).
Vintergatan, de fallnas väg, vårdagjämningen.	21 mars; ett svin (=Sährimner. Man jämför med andra solståndsdagar, 13 juni och jul; "svin").
Vintergatan, de fallnas väg.	27 mars; en öltunna för mjödet i Valhall, varav alla uppstår och blir hela. Jämför texten i runstaven: Guds (Jesu) uppståndelse.
Vattumannens kruka.	4 april; en kruka, gryta.

En runstavsbeskrivning innehåller ibland en förteckning över helgondagar och de helgonattribut som man kan jämföra med runstavsbilderna.

I helgonlexikonet skall man finna en stor mängd helgon och attribut som på olika sätt också kan jämföras med denna 8000 år gamla stjärnhimmel.

Väduren (20 juni - 21 juli).

Denna den första stjärnbilden i djurringen, **zodiaken**, var ett f å r , vars s k i n n var av g u l d , varför den kom att symbolisera (senare) även pengar.

Väduren kunde under antiken också vara ett lamm och i **runstaven** återfinnes den såsom *lamm* den 24 juni eller såsom *ullsax* den 12 och 15 juni. Sommarsolståndet inföll under medeltiden den 12 juni.

Några helgondagar som visa samband med *Väduren* är:

15 juni, *Vitus*. **Helgonnamnet** är en ordlek på **lat.** *vitula* 'ung ko, kviga', och härleder sig till en **rot** *Uet- som betyder 'år' eller 'årslamm'.¹ I **germanskan** för man till denna rot ordet, **svenska**; 'vädur', **tyska**; Widder. I betydelsen 'kalv' återfinnes stjärnbilden i **helgonnamnet** den 27 juni, **Aaron**, som avbildas med en guldkalv. Vidare den 21 juli **Daniel**, vars attribut är en vädur med fyra horn.

Flera helgon kring denna tid står såsom skyddspatron för få; så t.ex. 1 juli; **Floregius**, den 14 juli **Dentlinus** och **Johannes** den 24 juni, förutom mycket annat. **Johannes** döparen kallas 'der Vorläufer', föregångaren och bör med detta epitet jämföras med *Väduren* som av astrologerna kallades den förste, som går främst i sin flock, ty *Väduren* är den förste i zodiaken.

Till *Väduren* som ett gyllene skinn eller en skatt ansluter sig helgonet den 4 juli; **Aggeus**. Som attribut håller han i vänstra handen en pung, ur vilken mynten falla. Sambandet mellan få och pengar kommer fram i **latin** där pecunia 'pengar' förs till samma rot som pecus 'få'. Samma betydelseskridning finns i **isländskan** där *fé* betyder 'får, boskap' och 'pengar'.

I den **katolska** mässboken läser man 13 söndagen (= 5 efter trefaldighet, motsvarande slutet av juni)² hur *Elisa*, *Safats* son höll på att plöja. Tolv par oxar gick framför honom och själv körde han det tolfte paret. Detta påminner om skattägarna vid midsommar; hur skatten skulle köras, plöjas upp med oxar, uppfödda på ett visst sätt. På en **runstav** finns avbildad en man som midsommar plöjer med oxar. Eljest plöjer man inte vid denna tid på året.

Bibelstället Matt 13:44 där *Jesus* säger: 'Himmelriket är som en skatt som ligger gömd i en åker o.s.v.' står i mässboken antecknad mot den 17 söndagen (= 9 efter tref. 20 juli).

---

¹ Pok. 1175.

² Mässbok, Stockholm 1989, s. 593 och 599, 1 Kung 19:16b, 19-21.

Till **sagan** om den flygande Väduren hör, hur djuret sänkte sig ned och räddade *Phrixos* som just skulle offras på ett altare. Djuret höjde sig upp i luften med *Phrixos* och *Helle* på ryggen. **Altaret** kommer fram den 30 juni under helgonet **Martialis**, som avbildas bedjande framför altaret. Man kan också nämna att **runstaven** den 2 juli har: 'ett altare'.

Väduren var också *Jupiter-Amons* stjärnbild och *Amon* avbildades med vädurhorn. Om detta erinrar helgonet den 2 juli - **Processus**, som piskades, då han ej ville offra till *Jupiter*.

Vintergatan, Hades.

(Vid midsommar = Väduren).

Vintergatan som också kunde kallas **grekiska Hades** bildar ett kors och möter enligt hedningarna jorden först och främst vid sitt slut och på de ställen där solstånden ligger, men också så, att *Vintergatan* korsar jordskivan eller ekliptikan mellan *Skorpionen* och *Skytten* (= 22 feb.) och mellan *Oxen* och *Tvillingarna* (24 aug.) Enligt denna **teori** möter himlen och jorden varandra fr.a. vid midsommar och jul, men också vid påsk och Mikael (29 sept.). *Vintergatans* korsning av jordskivan mellan *Skorpionen* och *Skytten* motsvarar sista veckan i februari och korsningen av jordskivan mellan *Oxen* och *Tvillingarna* motsvarar sista veckan av augusti.

Himlens geografi (eg. *uranografi*) blir då sålunda, att *Hades* uppgår i *Vågen* (jul). Här ligger *Acherusiska sjön* och floden *Styx* och skeppet med *dödsallar*. Härifrån kommer *Heroerna* eller de gamla åldrarnas *genier* på besök vid jul.

Vid midsommar, då *Väduren* härskar, vilket motsvarar västra stjärnhimlen och kvällshimlen ligger också de dödas boningar. Här pinas de döda i helvetet och här är *Ixion*, *Sisyphos* och den nordiske *Loke*. *Kväll* betyder ungefär 'kval' och här kväljes de döda i Hel. Enligt en **finsk** uppteckning så rodnar solen om aftonen, då hon går ned i väster för det som hon ser, då hon skådar ner i helvetet. Här är staden, dit de tusen vägarna leder. Så skriver **Ovidius**¹:

---

¹ Met IV 428 - 52.

- Vidöppna står dess portar. Likt floder mot havet strömmar andarna alla ditin. Så tallösa skaror ryms i den, att man ej kan märka de nya som kommer. Här irrar kring utan kött eller ben blodlösa gestalter, somliga samlas i konungens borg men andra på torget; - många sysslar med det, som var deras yrke i livet, andra bestraffas på olika sätt med plågor och pinas.

I den **nordiska** mytologin beskrivs det sålunda:¹

- En å faller östan i etterdalar, med svärd och dolkar; *Slid* heter den... Den tjuoter mot helvetets höga hus. Där står för Balder färdigbryggt mjöd

Vid *påsk*en tänktes *Vintergatan* vara de döda härmen ännens väg. I **nordisk** mytologi är det nu som man skall finna *enhärjarna*; de under alla tider falla hjältarna som nu står upp och besöker människo-världen. Till dessa kom *Jesus* att räknas och man firar hans död och uppståndelse som en följd av detta. De nordiska hjältarna har efterhand bleknat, men häxorna som en slags genier från guldåldern lever i hög grad vid påsk.

Slutet av februari är helgad åt kullt av de döda. Mellan *Skorpionen* och *Skytten* går *Vintergatan*. Här ligger på södra stjärnhimlen; *Altaret*, som ansågs vara i n g å n g e n t i l l h e l v e t e t . Självastjärnbilden *Altaret* var under antiken o l y c k s b å d a n d e och om sjömännens såg detta tecken, varslade det om storm och skeppsbrott som följd.² Här ligger också *Vargen* och *Ormbäraren*, döds-guden som håller ormen. Han trampar på *Skorpionen*. Detta motsvarar helvetesbeskrivningen i **Eddan** med döds-guden *Loke*,³ *Fenresulven* och *Midgårdsormen*.

Skorpionen är närmast att jämföra med draken *Nidhögg*. Döds-guden *Hades* är här med sina attribut: tron, nyckel och ägg och man återfinner allt detta i **runstaven** den 22-25 februari. **Kyrkan** har förklarat detta så att *Petrus* hade nycklarna till dödsriket. Han har då gått in i stället för *Hades/Loke*. Skillnaden är att kyrkan bjudit själarna en mera angenäm tillvaro i himlen. *Stolen* är för det att *Petrus* besteg *biskopsstolen* i Rom; vilket enligt legendariet är en efterkonstruktion. Ägget

¹ Völuspá 36 f.

² Se bl.a. Aratos!

³ SnE. Gylf. 33-34.

slutligen gick inte att förkristliga på samma sätt som *nyckeln* och *stolen* utan det heter här i stället i **runstavsbeskrivningen**: 'Hönsen börjar värpa'.

Då *Vintergatan* korsar jordskivan mellan *Oxen* och *Tvillingarna* (24 aug.), har man sett *Vintergatan* som en väg av korn eller säd, ty nu är skördetid och *Orion* går här som tröskare med sin klubba mitt inne bland stjärnorna. Säden på åkrarna kom egentligen, så menade man, från himlen.

Då man nu skådar helgonen kring midsommar, finner man som en följd av denna gamla tro, att vissa helgon i likhet med *Hades* har en nyckel, så att helgonen den 26 juni, **Johannes** och **Paulus** som attribut har en nyckel i ppa.

Petrus återkommen den 29 juni med en helgdag och dagen är i **runstaven** märkt med en *nyckel* och i **legendariet** heter det den 29 juni; *Peters dag*, - attribut, en *nyckel*.

Nyckeln som *Hades* attribut är för det, att döds-guden stänger om de döda. Invånarna i dödsriket kan inte komma därifrån. Endast vid ovan angivna tidpunkter (jul o.s.v.) kan de döda komma tillbaka till sina gamla boningar. Döds-guden som 'stängare' kommer igen i namnet *Loke*. Ordet bör **etymologiseras** ihop med ord som 'lucka', 'lock', och engelska *lock* 'stänga'.

Erinrande om staden med de tusentals andarna är i **legendariet** den 22 juni vigd åt 'tiotusen martyrer'.

De döda som förbida i helvetet, *Hades*, väntar på domen och man tänkte sig, att den yttersta domen skulle äga rum om midsommar eller i advent. Påminnande om detta är det sagt om **Cyrillos** den 7 juli:...han avbildas med yttersta domen, vilken sker under åska och blix.

Med helvetesstraffen jämför man den 26 juni, **Pelagius**, som blev riven och fångslad på pinobäcken och den 15 juni, **Landelinus**, heter det, att han ser hur en annan rövares själ far till helvetet.

Dödsriket kunde ligga i underjorden, eller i bergen. Man skilde inte på detta. Trollen i bergen är närmast att jämföra med de döda.

Vid jul och midsommar kom de döda till kyrkan, men de levande kunde också vid dessa tider bli indragna i bergen; - bli bergtagna. Dessa bergtagna kunde under vissa omständigheter komma tillbaka, men de var då så förändrade och förvirrade

till sinnes, att de fick hållas inlåsta, döpas om eller bli på annat sätt behandlade.

Mot denna bakgrund bör man se helgonet den 27 juni, **Deodatus**, vars attribut är att han 'botar en flicka som är besatt av djävulen'.

I v ä s t e r är förutom *Väduren* och *Hades* också *Hesperidernas* paradisträdgård och grotta. Där bor *Hypnos*, s ö m n e n och hans broder, D ö d e n , *Thanatos*. Här bor också i en grotta smeden *Hephaistos*, som kastats ned från himlen. Om *Hephaistos* erinrar helgonet den 15 juli, **Apelles** som avbildas som 'smed med hammare, städ och tång'.

Mellan *Väduren* och *Oxen* ligger *Plejaderna* och *Hyaderna*. Dessa var s j u till antalet. De var g r å t a n d e s y s t r a r och man finner mot den 10 juli, **Felicitas** med attributet: ....svärd vid vars klinga sitta 7 barn-huvud uppradade, följd av 7 s ö n e r . Dagen kallas 's j u b r ö d e r s d a g' .¹

De g r å t a n d e systrarna har gett flerfaldiga nerslag och den 11 aug. är helgad åt **Rusticula**, som avbildas g r å t a n d e .

10 söndagen efter trefaldighet (28 juli) läses om hur 'Jesus g r å t e r över Jerusalem (Lucas 19). Denna söndag svarar i 1695 års **psalmbok** mot psalmen 102:

- Vid de älvar i Babylon, Med en stor s o r g vi satt. När vi då tänkte på Sion, Fast bittert vi g r ä t och hängde upp med bittert mod våra harpor och spel så goda. På de pilträd och vide. Som där är i deras land. Där måtte vi stor spott och skam dagligen utav dem lida'.

Detta påminner om *Hyaderna* (3 aug), som stod vid floden *Eridanos* och g r ä t för sin broder Hyas. De blev av *Zeus* förvandlade till träd och t å r a r n a blev kåda och bärnsten.

Hypnos, sömnguden, som bor i en h å l a i v ä s t e r har fått en efterföljare den 27 juli i 'sju sovares dag'. Dessa s j u s o v a r e satt flera hundra år inne i en g r o t t a och då de vaknade blev de strax förvandlade till stoft.²

---

¹ Legenda Aurea s. 458.

² Legenda Aurea 503.

Plejaderna var också verksamma för att tyda drömmar.¹ I **mässboken** finner man 17 sön. i året (20 juli) en anspelning på detta; hur Herren uppenbarade sig för Salomo i en dröm om natten.²

Kvinnokval

Under detta kan man sammanföra en del motiv såsom de gråtande systerarna; *Plejaderna*, *Hyaderna* och *Heliaderna*. *Plejaderna* var jagade av *Orion* och man finner också här, i *Oxen*, den **indiska** stjärnbilden: 'lämningarna efter den döda kvinnan'. Indierna talar här, i *Oxen*, om en kvinna, som har ett barn och hennes kläder är brända (Boll 501).

I en **sydeuropeisk saga** är *Plejaderna* sex drakar och en prinsessa som blev rövad av en drake men räddades av sex andra drakar, vilka som tack sattes i *Plejaderna*.³

Drakhelgon förekomma mest vid denna tid och den 20 juli, **Margareta**, avbildas helgonet med en drake.

Stjärnbilden Draken står i *Hermes* mot *Tvillingarna* 6°-7°. *Draken* och 'den döde draken' mot *Oxen* 18° (12 aug.). Vidare avbildas den 21 juli, **Daniel** med en tio-hövdad drake.

Den 25 juli ser man, **Jacobus maior**, avbildad då han dödar draken och den 29 juli står i **legendariet**; **Martha** som har en drake vid sin sida.

Besläktat med dessa stjärnbilder och helgonlegender bör man nämna de helgon som erinrar om kvinnokval i samband med förlossning. Den 15 juli, **Apronia**. Det heter:... för lycklig förlossning, då en i dödsfara liggande fru plötsligt blev förlöst, då den helige Apronias huvud lade sig bredvid henne.

Den 26 juli, **Anna**, heter det; hon är skyddspatron för de fattiga och hvarande fruarna, arbeterskor i det fattigaståndet.

---

¹ Ro. VI, 946.

² 1 Kung 3: 5, 7-12.

³ E Normann, Mythen d. Sterne s. 146.

Den 24 juli är helgad åt **Christina Mirabilis**. Hon skyddar mot förtvivlade situationer och ådrog sig omänskliga kval, bl. a. som en följd av sin kärlek till de stackars själarna.

En annan stjärnbild är *Gorgo Medusa* som ligger i stjärnbilden *Perseus* (24 juli). Stjärnan har kallats 'skökan' och man finner i legendariet svarande mot denna stjärna, den 22 juli, **Maria Magdalena**, som avbildas som b o t g ö r e r s k a samt den 5 aug. **Afra**, som är patron för s k ö k o r som gör bot och b ä t t r a r s i g .

Stjärnbilden *Triangeln* skapar b y g g m ä s t a r e och dem som d r a r s t r e c k till sin hjälp. Den uppgår i *Väduren* (6-11 juli). Det sägs också att den skapar lantmän, arkitekter och s t e n h u g g a r e .

Helgonet den 25 juli; **Jacobus maior** avbildas med ett v i n - k e l j ä r n i handen och helgonet den 1 aug. **Leus** har i handen hammare, slev, murar- och s t e n h u g g a r v e r k t y g .

Hund och Hare

(Hunden 16 aug.-25 sept.)

Dessa **stjärnbilder** bildar ett par i ty, att *Stora hund* jagar *Haren* och de har en längd motsvarande tiden 10 aug.- 25 sept. Man finner i **runstaven** den 4 aug. 'hund och hare', jakttiden. Den 4 aug. är annars helgad åt **Dominicus** vars attribut är en h u n d m e d e n f a c k l a i m u n n e n . Han bär på jordklotet, har en stjärna på huvudet eller i pannan.

Stora hunds starkaste stjärna är *Sirius*, Hundstjärnan, som ansågs vara gnistrande röd eller vara en f a c k l a i h u n d e n s m u n . *Sirius* kallades också *Isis* och hade en längd motsvarande den 10 september.

Hundstjärnan bör jämföras med den stora Mariadagen den 8 sept.; 'Marie födelse'. Dagens betydelse ses av att man firade Marie fö d e l s e , annars är alla dagar utom jul- och midsommardagen satta för helgonets förmenta d ö d s d a g .

I den **katolska** mässboken läser man 20 sön. i året (=11 aug) texten om den *kananeiska kvinnan* som säger:

-Herre hjälp mig'. Jesus svarade: 'Det är inte rätt att ta brödet från barnen och kasta till h u n d a r n a .' 'Nej', sade hon, 'men h u n d a r n a äter ju smulorna som faller från deras herrars bord.'

I **folktron** är dagarna i augusti kända som 'hund-dagarna', vilket svarar mot sträckningen av stjärnbilden *Stora hund*.

Orion (8 aug. - 31 aug.)

Sagan om *Orion* förtäljer om jätten som förgrep sig på kungadottern *Merope*. För detta straffades han så, att man stack ut hans ögon och kastade ut honom på stranden. Den blinde jätten famlade sig över havet (han kunde gå på vattnet, då han var son till havsguden Poseidon) till ön Lesbos, där *Hephaistos* hade sin smedja. Där gav man honom en smedgesäll, *Kedalion*, som ledare och denne satt på jättens axlar och visade vägen.¹

Jämförelsevis finner man här, den 25 juli, helgonet **Christophorus**, som är rese och bär Jesus som barn på sina axlar och med ett som stav använt grönskande träd vad ar i vattnet, i det att en eremit lyser honom vägen.

Den mest namnkunniga stjärnbilden i *Orion* är hans bälte som kallas *Friggerocken* eller *Mariarocken*.

Detta ansluter till en känd **sägen** där jätten på ön gav fiskesvennerna en gördel att spanna om en viss kvinna som han på så sätt sökte dra till sig, där han låg på ön. Fiskesvennerna spände gördeln om ett träd, vilket i stället, med ett brak, for upp i luften.

Flera **helgon** erinrar om *Orions* eller *Marias* bälte. Den 17 juli, **Alexius** som är skyddspatron för gördelmakare och pilgrimer. Den 20 juli är helgad åt **Margarita**. Man menade att hennes gördel, en duk som var vigd åt henne, skulle läggas på de födande.

Särskilt jämförbar med bältet och jätten på ön är föreställningarna kring *Marie himmelfärd*. *St. Thomas* trodde inte på, att Maria var faren till himlen, då plötsligt den gördel som var spänd runt Maria föll ned från himlen. Thomas kom därvid till tro.²

Ett annat namn på de tre stjärnorna i *Orions* bälte är; 'de tre chariter', med vilket man jämför helgonet den 1 augusti **Fides**, vars

---

¹ W. Schadewaldt, Gräske Stjärnesagn.

² Legenda Aurea s.588.

attribut är tre jungfruliga systrar som håller ett svärd m.m.

Orion var en berömd storviltjägare enligt stjärnsagan och i **runstaven** står mot den 27 juli: *rävsax*, en *skytt* som skjuter en fågel uti ett träd, vilket allt betyder att man då får fånga vargar, björnar rävar och andra djur med rävsax, eller genom jagande med hund eller skjutande söka sig näring.¹

Med detta jämför man helgonet den 31 juli, **Germanus** som avbildas som jägare.

Till **Orionsagan** hör också (i nordiska varianter) att jätten på ön i vissa varianter ligger på glödande kol. Detta kommer igen i helgonlegenden den 10 aug, **Laurentius**, som avbildas liggande på ett halster.

Som jätten på ön dit fiskesvennerna (= de tre stjärnorna i Orions bälte) kom, ligger jätten ibland i kedjor bunden på stranden¹. Detta bör jämföras med helgonet den 1 aug; **Petrus** i kedjor.

Att *Petrus* här blir jämförd med *Orion* förhåller sig så, att båda är dödsrikets gudar. *Orion* kunde vara *Osiris*, som vägde de dödas själar i dödsriket och **Petrus** som himmelrikets väktare gick in i stället för döds-guden, *Hades*. Båda hade nyckeln som attribut.

I **mässboken** finner man en del jämförelser med Orion; - 16 sön. under året (15 juli), där *Bootes-Orion* som ropare går igen. Jesus säger:

- Jag skall låta min mun tala i liknelser, jag skall ropa ut vad som varit dolt sedan världens skapelse...skördefolket är änglarna.²

Orions bälte kunde vara tre skördemän och det heter samma söndag:

-När han lyfte upp sina ögon fick han se tre män stå framför sig.

Roparen kommer igen 17 sön. under året i **mässboken**:²

-Herren sade: ropet från Sodom och Gomorra är stort.²

Orion som kunde gå på vattnet kommer fram i **mässboken** 19 sön. under året (4 aug.). Jesus kommer i läsningen (Matt. 14: 22-33) gående till lärjungarna på sjön. Och Petrus steg ur båten och gick på vattnet fram till Jesus.

¹ Li III; 128.

² 1 Mos 18: 20- 32.

Tvillingarna.

(24 aug.-30 sept.)

Tvillingarna kunde vara Kastor och Pollux. Men i ett äldre perspektiv är de ljusgudar som representerade växlingen mellan dag och natt.

Ptolemaios kallar dem Apollon och Herakles och ger dem attribut i händerna i ty att Apollon håller lyran och Herakles klubban.

En av de kändaste myterna om Apollon handlar om hur Satyren Marsyas utmanade Apollon i tävlan om vem som spelade bäst. Apollon inlät sig på detta men satte som villkor, att den som förlorade skulle bli levande flådd. Marsyas förlorade och blev flådd, varefter hans skinn hängdes upp i skogen till andra satyrer att begråta.

Denna saga återspeglar sig i helgonlegenden om **Bartolomeus** den 24 aug. Helgonet bär eller håller sin egen hud i händer. Han avbildas också med kniv.

Då *Tvillingarna* ansetts vara ljusgudomligheter som råder över dygnets växlingar, har man, erinrande om detta, insatt den 1 sept. **Josue**, som var krigare. Han avbildas med sol och måne, vilka på hans bön stod still. I **Eddan** beskrivas **Natt** och hennes son, **Dag**, tillsammans med sol och måne. De är alla ljusgudomligheter som dras över himlen på häst och vagn. Den 2 sept. är vigd åt helgonet **Dagobertus**, vars namn är en **ordlek** på *Dag* och hans färg, ty han var ljus, och *-bertus*, motsvarande det **svenska** ordet 'bjärt'.¹ *Dagobertus* är som namn en rent **urgermansk** bildning.²

Helgonet **Dagobertus** återkommer den 23 dec. och motsvaras då i **folktron** av 'Staffan Stalledräng'. **Hästkaren** som väntar på dagen under den ljusa stjärnan. **Hästgudomligheterna**, *Kastor* och *Pollux* återkommer vid jul men då som '*de tre heroer*', vilka uppgår i *Vågen*. *Kastor* och *Pollux* var de kändaste gestalterna från den heroiska tiden.

---

¹ SnE. Gy. 9-10.

² Wolfgang Meid, Germ. Spr. III, sid 20.

Tvillingarnas *grekiska* namn '*Dioskuroi*', dioskurererna, syns i helgonnamnet den 20 aug. **Dioscorus**.

Som **Dioskurer** är Tvillingarna indragna i grov brottslighet med brudrov o. likn. De blir orsak till det trojanska kriget, främst genom sin systers Helenas otrohet.

Den 27 i året (29 sept.) läses i **mässboken** (Mark. 10:2 – 16) om äktenskapsskillnad och Jesus säger: 'Den som skiljer sig från sin hustru och gifter om sig är en äk t e n s k a p s b r y t a r e och om hon skiljer sig från sin man och gifter om sig, är hon en äktenskapsbryterska.'

Från den svenska **evangelieboken**, vars läsningar i de flesta fall är mer än tusen år gamla, tar man (14 sön. efter tref. = 25 aug.):¹ 'Men köttets gärningar är uppenbara: de är o t u k t, o r e n h e t, lö s a k t i g h e t, a v g u d a d y r k a n, t r o l l d o m, o v ä n s k a p, k i v, a v u n d, v r e d e, g e n s t r i d i g h e t, t v e d r ä k t, p a r t i s ö n d r i n g, m i s s u n n s a m h e t, m o r d, d r y c k e n s k a p, v i l t l e v e r n e och annat sådant...

Vintergatan.

(24 aug.)

Mellan *Oxen* och *Tvillingarna* (24 aug.) går *Vintergatan*. Denna stjärnbild, som sträcker sig över hela himlen har en geografi som man kan skärskåda genom att betrakta dess verkan från årstid till annan.

Vintergatan var en g a m m a l s o l s v ä g vilket man ser av **runstaven** den 29 aug, där det heter: 'solen, stödjande sig på en krycka; solen börjar nu bli g a m m a l'.

Samma dag har **runstaven** 'ett huvud på ett fat'. Detta är för *Johannes döparens h a l s h u g g n i n g*.

Då **Johannes döparen** blivit insatt här är det för Orion. Johannes var en f ö r e g å n g a r e, liksom Orion, som var jätte, och jättarna levde före människorna. Johannes s t o d i v a t t e n, i floden *Jordan*, liksom Orion v a d a d e i v a t t e n eller gick på vattnet. Orion har samband med *Eridanos* i det att hans tå sammanfaller med

---

¹ Gal. 5: 16 - 24.

den yttersta stjärnan i Eridanos. *Jordan* och *Eridanos* har **jämförts**.¹ *Johannes* hade liksom Orion ett bälte och de har många andra beröringspunkter. De döddes genom en kvinnas hat. Deras födelse har starka beröringspunkter med det gamla paret som inte hade några barn, men som på sin ålders höst välsignades med ett gossebarn genom magisk konception.²

Jätten *Orions* huvud och klubb ligger närmast *Vintergatan* och här kommer jämförelsen med **Eddan** in. Himlen är en jättes huvud. Det är därför möjligt att jämföra andra dagar kring *Johannes* döparens halshuggning, den 29 aug. Dagen kallades f. övr. på Island '*Huvuddag*' (Höfuðdagur). Den 27 aug. finner man helgonet **Dekumanus**; attribut: hans avslagna huvud. Samma dag finns helgonet **Euthalia**, som blev halshuggen och helgonet **Gebhardus**, vars attribut är 'en dödskalles'.

Den 11 sept. är vigd åt **Felix** som avbildas med sitt huvud i handen och samma dag, den heliga **Regula**, som syns med avslaget huvud i händerna.

Vintergatan var här en väg av korn eller säd och man ansåg, att säden, skörden som nu i augusti var mogen, kom från *Vintergatan* som en väg av korn. I mässboken läses 10 sön. i året (28 juli):³

-Han gav befallning åt skyarna i höjden
och öppnade himlens dörrar.

Han lät manna regna över dem till föda,
och korn från himlen gav han dem.

Änglabröd fick människor äta
han sände dem mat tillfyllest.

Likaså samma dag:⁴ Lärjungarna sade, 'vilket tecken vill du göra, så att vi kan se det och tro på dig? Vad kan du utföra. Våra fäder åt manna i öknen, så som det står skrivet: han gav dem bröd från himlen att äta'....Guds bröd är det bröd som kommer ner från himlen och ger världen liv.'

Den 19 sön. i året (4 aug) läses Joh. 6:41:

¹ Allen 217.

² R.L. Green, *Sagor från gamla Grekland*, Stockholm 1958, sid 93,f.

³ Ps 78: 3-4, 23-25.

⁴ Joh 6:24-35-

Vid den tiden förargade sig judarna över att han hade sagt: 'Jag är brödet som har kommit ner från himlen.'

Kusken

(13 – 26 aug.)

Kuskens stjärnbild var bl.a. *Hippolytos*¹ (13 - 26 aug.) Hippolytos fader *Theseus* hade förbannat sonen, fast denne var oskyldig. Då sonen stod i begrepp att avresa och for med sin vagn till havsstranden, visade sig plötsligen ett havsvidunder. Genom åsynen därav blev hans hästar skygga och började skena. Vagnen stälpte och *Hippolytos* blev hängande. Han släpades och blev söndersliten i stycken.

Detta stämmer med helgonet den 13 aug. **Hippolytos**, som avbildas med vilda hästar vid sin sida, eller släpad efter dem, med lans eller fana. Han är skyddspatron för hästar och mot kroppssvagheter.

Kroppssvagheten är för att kusken kunde vara *Erichtonius*, som var son till *Kekrops*, Athens förste kung. Han hade ormfötter och var i så måtto ofärdig.

Skådespelaren

Skådespelaren är ingen stjärnbild, men man andrar följande jämförelse. I **Hermes** uppges för *Tvillingarnas* 11 - 12° *Skeppet* och *Kronan*. **Uttolkningen** är: skådespelare och skämtare och i **Sphæra Barbarica** uppgår i *Tvillingarna*; *skeppet* och *apan* med uttolkningen 'skådespelare'.

Mot den 25 aug. sätts helgonet **Genesius**, vars attribut är en teater. Han är skyddspatron för musiker, skådespelare, positivhalare, dem som spela och danslärare.

---

¹ Schadewaldt s. 144.

Enhörningen

I *Tvillingarna* uppgår *Hjorten* och *Enhörningen*. Svarande mot detta kan man sätta helgonet den 1 sept. **Ægidius**, som avbildas med en hjortko, som träffad av en pil flyr till honom. Helgonet den 25 sept. **Firminus** den äldre har som attribut; en enhörning.

Kräftans stjärnbild.

(21 sept. – 20 okt.)

Viktiga stjärnbilder i *Kräftan* är de två *Åsnorna* och mellan dem *Källan* eller *Brunnen* eller *Spannen* (1 okt). Dessa två åsnor var det som gudarna *Dionysos* och *Hephaistos* red på i gudarnas strid. Åsnorna sägs ha skrämt titanerna på flykten med sitt skriande. Detta påminner om, hur titanerna enligt en annan variant av sagan blev skrämda på flykten av *Ægipans* då uppfunna stridstruppet.

Erinrande om allt detta skall man finna, vid denna tid på året; helgon som rider på en åsna, **Zacharias** den 6 sept.

Brunnen eller **Källan** återkommer hos **Eugenia** den 16 sept., som avbildas med bröd och vattenspann.

Helgonet den 6 okt. **Bruno**, vars namn är en **ordlek** på det **germanska** ordet 'brunn' avbildas så, att en källa framspringer ur hans kista och helgonen **Remigius** den 1 okt. och **Pelagia** den 8 okt. avbildas med dopfontar. Font är avlett av **latin** *Fons* 'källa' vilket är detsamma som stjärnbildens namn; *Fons*.

Påminnande om *Ægipans* stridstruppet är, att man den 30 sept. **Hieronymus** i **legendariet** avbildar en basun.

Vid denna tid, Mikael, firades i bondesamhället höstens största fest som närmast var en skördefest. Detta var ursprungligen för att *Vintergatan* som ett kors tangerade de fyra solståndsdagarna, till vilka Mikael om hösten räknades. Helgonet den 29 sept. **Alaricus** har ett namn som är en **ordlek** på *Vintergatan* som en väg av säd eller korn. *Alaricus* namn har **germanskt** ursprung och betyder ungefär 'rik skörd'.

Vintergatan som ett kors återfinnes i runstaven den **14 sept.** - 'korsets upphöjelse'. Denna dag, menade man i kyrkan,

hade Kristi kors farit upp till himlen. Under medeltiden var denna dag, 14 sept., solståndsdagen och troddes som sådan ha förbindelse med himlen.

Chariter.

(21 sept. – 20 okt.)

I *Kräftan* uppgår 'de tre Chariterna'. Chariterna var dansande jungfrur, tre till antal och sammanblandades stundom med horerna. I nordisk mytologi bör de närmast sättas på linje med de tre nornorna. Nornorna bar barn till en brunn, slog vatten på asken Yggdrasils stam m.m. Nornorna bodde vid *Yggdrasil*, och då världsträdet är att jämföra med *Vintergatans* stjärnbild, kan man försiktigtvis säga att *chariterna* hör till *Vintergatan* och dess dagar kring höstdagjämningen.

Den 16 sept. står i legendariet **Einbetta**. Här avbildas tre jungfrur med liljor, bok och palmer. Hon är skyddspatron för välsignelse av barn.

Den 21 sept. står **Matthæus**. I legendariet en bevingad människa, en ängel och en bokrulle. Bokrullen får man tolka så, att nornor ristade varje människas levnadsöde på trä. Mikael kallades fordom: 'Alla änglars dag', och man tänkte sig att varje människa hade sin särskilda skyddsängel som följde henne från vaggan till graven.

Den 28 sept. - **Chariton**, ett helgon vars namn är en ordlek på *chariterna*.

Den 30 sept. **Hieronymus**, avbildas då han blev frestad av tre nympfer, vilka dansar framför honom.

Den 5 okt. : **Charitina**, vars namn är en ordlek på *chariter*.

Skeppet Argo

(okt. – nov.)

Skeppet *Argo* går i *Vintergatan* på södra stjärnhimlen och är beläget så långt ner mot sydpolen, att dess längd blir ganska omfattande. Om man avsätter dess längd på zodiaken, som Ptolemaios m.fl. gör, så ligger Argo i Kräftan - Lejonet och en bit in på Jungfrun. Antalet dagar i året som kan andras är därför stort och jämförelserna osäkra. Dock finns på hösten några helgondagar som förtjänar att nämnas. Viktigast är, att Argos slut i Jungfruns början markeras med ett *ankare* i **runstaven**. Dagen, den 23 november, har i runstaven kommentaren: 'S k e p p s f a r t e n u p p h ö r'.

Helgonet **Clemens** den 23 november har ett *ankare* och skyddar mot *skeppsbrott*. Några andra dagar som bör jämföras är den 5 sept. **Bertinus**, som avbildas med ett *skepp* eller ett *mast-rå* och den 18 nov.; **Noa**, patriark före syndafloden. Hans attribut är en *ark*.

Till *Argo* hör också de stjärnor som kallas 'gås' och man bör jämföra härmed den 16 oktober; **Gallus**, som är skyddspatron för *gäss* och den 17 nov; **Hugo v. Lincoln** som avbildas med en *gås*. Slutligen berättas om helgonet den 11 nov. **Martin av Tours** att han gömde sig i ett *gås hus*.

Lejonet.

(21 okt. - 20 nov.)

Denna stjärnbild bildar inledningen till vinterhalvåret i den tude-lade stjärnhimmel som **Ptolemaios** skriver om. Han drar en linje (av ordet lina) från *Lejonets* början till *Vattumannens* början. **Runstaven** visar att detta insnitt i året går mellan 14 oktober (första vinternatt) och 14 april, (första sommardag). Linjen eller linan gestaltas så, att helgonet **Colomannus** den 13 oktober, som pilgrim avbildas med ett *rep* i handen.

Helgonnamnet den 22 okt. **Cordula** är en *ordlek* på *grek.* khorde (cordy), sträng, *rätlinje* som sammanbinder ändpunkterna av en cirkelbåge.

Stjärnbilden *Lejonet* har en längd som också motsvarar några andra vilda djur på himlen, nämligen *Hydran* och *Stora björn*. Sammanhangen är, att dessa stjärnbilder för 8000 år sedan motsvarade

oktober - november i solåret, eller rättare sagt, att fullmånen om hösten då befann sig bland dessa stjärnor. Dessa djur födas/föddes då, och därför satte man dem på stjärnhimlen som om vore ifråga-varande stjärnor dessa djurens födelsestjärnor.

Med björn är det så, att de just föds på vintern. *Lejonet* motsvarar de i **sagorna** förekommande, numera utdöda, grottlejonen som födde sina ungar om vintern i grottor, likasom björn. Stjärnhimlens lejon var det nemeiska lejonet, som bodde i en grotta enligt Herakles saga.

Orrmar ansåg man under **antiken**, föddes under vintern, då de var kalla och skapades genom stormar och snöfall.

Lejonet, först och främst, går igen i några helgonnamn, som är **ordlekar** på 'lejon', såsom den 6 nov. **Leonardus** och den 7 okt. **Leopardinus**.

Eljest var *Lejonets* stjärnbild rådande över kungar och kunga-makten. Under kungen stod armén och man skall därför i denna månad finna helgon som har samband med soldater. Den 8 okt. **Demetrius** är skyddshelgon för soldater; den 9 okt. **Dionysius**, skyddar mot huvudvärk¹ i kamp. Den 10 okt. **Gereon**, avbildas i sällskap med romerska soldater.

Den 16 oktober är helgad åt **Longinus** som är riddare och den 23 okt. åt **Romanus** vilken tjänade som krigare.

Den 20 oktober finner man **Edmundus** vars attribut är vissa konungliga tecken.

Mässboken har den 29 sön. under året (13 okt.) en läsning ur Matt 22: 15-21. Fariseerna säga till Jesus; 'Är det rätt eller inte att betala skatt till kejsaren ... Ge då kejsaren det som tillhör kejsaren och Gud det som tillhör Gud.'

Runstaven har den 6 nov. en *spira* och mässboken har 29 sön. i året en läsning ur 2 Mos 17: 8-13, där Moses bevitnar israelns strid med Guds stav i sin hand.

Den 5 dec, slutligen, är helgad åt **Sabas** som avbildas med ett par lejon vid sin sida vilka godvilligt upplät sin håla åt honom.

---

¹ Huvudvärken är väl för det att Guden Dionysos som vingud ger kopparslagare.

Stora björn

(okt. – nov.)

Denna stjärnbild var förutom en björn också hos romarna 'sju tröskoxar', Septentriones.

Den 10 okt. **Cerbonius** avbildas med en björn och den 16 okt. **Gallus** ser man en björn avmålad. Den 20 okt. **Edmundus** återfinner man en björn och det likaså den 7 nov. **Florentius**.

Den 21 okt. är vigd åt **Ursula**, och namnet är en **ordlek** på *lat. ursa* 'björn'.

Den 14 okt. bär i legendariet **Callistus**, vilket är en **ordlek** på *Stora björn* som hos **grekerna** kallades *Kallisto*.

Då *Stora björn* kallats *sju stjärna* eller *sju förkämpar* för kristendomen, *sju vise män* o. dyl.¹ erinrar detta om **mässbokens** text den 32 sön. under året (=3 nov.), då texten 2 Mack 7: 1-2, 9-14, handlar om *sju bröder* som blev gripna tillsammans med sin moder. Kung Antiochos försökte tvinga dem att äta av det förbjudna svinköttet (*Stora björn* avbildas också som galt) genom att låta misshandla dem med spö och piska.

Samma söndag har **mässboken** (Luk 20: 27-38) en läsning om hur sadduceerna försökte snärja Jesus genom att fråga hur det blev med *de sju bröder* som gift sig med samma hustru. Vem skulle hon få vid uppståndelsen?

Pilen

Kallisto avbildades hos grekerna ibland genomborrad av en pil. Björnhonan blev skjuten av sin egen son, jägaren *Arkas* och man finner den 21 okt. **Ursula**, att helgonets attribut är skepp och pil.

Den 22 oktober är helgad åt **Cordula** vars attribut är en pil.

Den 11 okt. är för **Germanus**, som dödades av arianer genom *pilar* och den 20 okt; **Edmundus**, som har som attribut *pilar* och en varg.

---

¹ Allen 424.

Hydran

(4 okt. – 4 jan.)

Hydran, vattenormen skapar översvämning och skiner fram i de s.k. drakhelgonen.

Eddans vattenorm, *Jörmungand*, midgårds-ormen skymtar också i några helgonnamn. Denna orm vältrade sig före ragnarök i vattnet och skapade därvid översvämning. Man tänkte sig världens undergång och dom på senhösten före domsöndagen.

Den 14 oktober är för helgonet **Gadentius**, vars namn är en **ordlek** på midgårdsormen, då den kallades *Jörmun-gand*. Detsamma är fallet med den 16 okt. och helgonet **Gandericus**.

Den 25 okt; **Fronto** sägs vara emot ormar eftersom han stötte på en oerhörd orm, traktens skräck, - gjorde korstecken över densamma, varefter den kastade sig i floden Dordogne.

Den 19 okt., likaså, är vigd åt **Amabilis**, som är mot orm-bett, onda safter, mot ormar och vilddjur.

Helgonet den 17 nov. **Gregorius Thaumturgos** skyddar mot översvämning och den 23 okt. Romanus avbildas med drake; han kastar skapular om draken, lind-ormen och avvärjde en översvämning

S.k. drakhelgon är dessutom 21 okt. **Hilarion från Gaza**, 19 okt. **Veranus** och den 16 okt. **Longinus**, som avbildas med en drake vid sina fötter. Vidare 1 nov. **Marcellos**; 6 nov. **Felix** och den 9 nov. **Theodorus von Amasea**; - krokodil eller drake för fötterna.

Jungfrun (20 nov. - 20 dec.)

Jungfrun avbildas med ett ax i handen. Hon kan ibland hålla ett ymighetshorn, då hon uppfattas som överflöds gudinna, som ger mat och rika skördar. Hon är också moder, *Isis*, *Maria*, som ammar sitt barn. Som födelsegudinna kallas hon *Juno Lucina*.

Som födelsegudinna går hon igen i helgonet 3 jan. **Daniel**, som är för lycklig förlösning. Den 13 nov. **Briktius** avbildas med lindebarn på armen och tre ax i handen. Den 16 nov. heter **Balsamia**. Hon är skyddspatron för ammor.

Den 13 dec. bär namnet **Lucia** som är en **ordlek** på födelsegudinnan; *Lucina* och den 21 dec. **Honoratus** är patron för h a v a n - d e k v i n n o r .

Som ö v e r f l ö d s g u d i n n a går Jungfrun igen den 19 och 26 dec i **Abundantia** av lat; *abundantia* 'överflöd'.

Som gudinna i sädesfältet.

Jungfrun kan avbildas med en k ä r v e och med detta bör man jämföra helgonet den 17 nov. **Hilda**, vars attribut är, att hon avbildas med vilda fåglar¹ bredvid sig som hon avhåller från att u t ö d a e t t s ä d e s f ä l t .

Stjärnan *Spica*, *Axet* leder över till året (kyrkoåret börjar i Advent), ty 'år' på **germanska** är släkt med äring - skörd. Helgon med anspelning på år; **lat.** "annus" är, 28 nov. **Annemundus** och 4 dec. **Anno**. I nordnorden firas Mariæ moder, **Anna** den 10 dec.

Axet ger också jämförelser med b a k n i n g a v b r ö d (**Manilius** 5: 270 f.). Den 7 dec. står **Ambrosius** som är patron för s o c k e r b a g a r e och den 13 dec. **Authbertus** som avbildas med b r ö d och brödspade och som är för b a g a r e .

Jungfrun har också samband med yttersta d o m e n och kallas *Dike* eller *Themis*, båda namn med anspelning på r ä t t v i s a och d o m . Hon förmanade och dömde människorna och lämnade slutligen världen i vredesmod.

I **mässboken** finner man mot 1 sön. i adv.: (Jes. 63-64).

"Ingen fanns som åkallade ditt namn,
Ingen som vaknade upp för att hålla sig till dig."

Som rådande över *domen* bör man sätta samband mellan *Jungfrun* och läsningar om domsöndagen och andra närliggande dagar. Människor skola förgås av skräck i väntan på vad som skall komma över världen, ty h i m l e n s m a k t e r s k a l l b ä v a . Då skall man få se människosonen komma på ett moln med makt och stor härlighet.

Aratos skriver att *Jungfrun* kom f r å n b e r g e n om kvällen. Ensam och utan att tala med någon; församlade stora folkskaror började hon sin s t r a f f p r e d i k a n . I mässboken läses juldagen Jes. 52:7-;

---

¹ Den nordiska fågelkärven, neken, ställdes ut för de vilda fåglarna.

”Hur ljuvliga är inte glädjebudbärarens fotsteg när han kommer ö v e r b e r g e n , för att förkunna frid och frambära gott budskap och förkunna frälsning.” *Jungfrun* hade enligt Aratos säte och stämma i den gamla världen under g u l d å l d e r n och först under silveråldern tröttnade hon på människornas försyndelser och tog sin tillflykt till himlen.

Berenices hår.

(nov. – dec.)

Denna stjärnbild är svår att bestämma, men ansågs ligga mellan *Jungfrun* och *Lejonet*. Man finner mot den 4 dec. **Barbara** som av sin fader blev instängd i ett t o r n .

Legenden påminner om Rapunzelsagan¹ i vilken jungfrun i tornet blev av med sitt l å n g a h å r . **Barbara** är därför snarast en **ordlek** på **lat. Barba** ‘skägg’. Ty hår-av-skärare kunde förr vara kvinnor. Legenden påminner om **Elisabeth**, den 19 nov., där det på liknande sätt handlar om en *jungfru* som blev av med sitt s k ö n a l å n g a h å r .²

Barbara, som blev instängd i ett t o r n bör jämföras med stjärnbilden ‘t o r n e n ’ som uppgår i *Jungfrun*³. Man jämför också den 9 dec. **Leocadia**; attribut; ett t o r n .

Några andra **stjärnbilder** som bör nämnas är: *Bägaren* (17 - 30 nov.) och *Korpen* (4 -11 dec.)

Om *Bägaren* erinrar 16 nov. **Florianus**, som gjorde vatten till vin. Hans attribut är s e j d e l eller k a n n a m e d v i n .

Bägarens stjärnbild har jämförts med k r u k o r n a i K a n a , då Jesus förvandlade vatten till vin.

Den 16 nov. är **Othmarus**, attribut; ett v i n f a t och den 20 nov. **Bernwardus** - e n k a l k .

Korpen, som bland stjärnorna står i anslutning till *Bägaren* återfinnes den 13 dec. **Auxentius**, vars attribut är e n k o r p , då genom en dylik hans huvud, som var dolt i ett träd, upptäcktes.

---

¹ Grimm I:12

² Leg. Aurea s. 887.

³ Allen 465.

Bootes

(22 nov. – 29 dec.)

Denna stjärnbild, *Björnvaktaren*, hade flerfaldiga tolkningar. Han jämfördes med *Orion*, med vilken han sammanblandades. Det är därför naturligt att *Johannes döparen* som *Orions* gestalt, stående i vattnet med gördel, kom igen i kyrkans läsningar före jul.

Bootes var ox-plöjaren, lantmannen från guldåldern, förfadern med den frygiska mössan, ty frygierna var, så trodde man, de första människorna.

Bootes var också budbäraren med stav och ränsel. Det är som sådan vi möter honom som *tomten* eller den *vandrande juden*. Budbäraren med käpp och säck kommer med gåvor till barnen. Han skall inte förväxlas med stall- eller bod-tomten som är en hästkarl och förfader, närmast att jämföra med stjärnbilden 'de tre heroer'.

Bootes som frygiern kom att gå upp i bibelns föreställning om de första människorna och man finner den 24 dec. *Eva*, för trädgårdsarbetare och skraddare som invånare i Guds trädgård. *Adam* och *Eva*, de första människorna, skylde sin nakenhet med blad och förfärdigade sig de första kläderna.

Dessa motiv går igen den 2 jan. **Adelhardus**, som är för trädgårdsmästare.

Den 6 jan. finner man *heliga tre konungar*, magikerna som har den frygiska mössan och överräcker gåvor.

Helgonet **Sylvester**, den 1 jan. har jämförts med *Bootes*¹. Denna afton, *Sylvester*, nyårsafton skulle man ge varandra gåvor.

Den 23 jan, **Johannes Eleemosynarius** var en allmosgivar² och helgonet den 26 jan. **Bathildis**, utdelade allmosor. **Nicolaus**, den 6 dec. var också känd för att utdela gåvor till barnen, godsaker och leksaker.

---

¹ Allen 98.

² Allmosa kommer av grek eleemosyne 'barmhärtighet'.

Man bör också nämna att helgonnamnet **Bernwardus** den 20 nov är en **ordlek** på Bootes som björnväktare; Ber 'björn'+ wardus 'väktare.

Bootes var också roparen och andra sön. i advent står i **mässboken** (Matt 3: 1-12) om *Johannes*: 'En röst ropar i öknen). Motivet med föregångaren och förfäderna står också på samma ställe:

"Och tro inte att Ni bara kan säga: vi har Abraham till fader... men han som kommer efter mig är starkare än jag'.

Därefter kommer en beskrivning som passar på *Bootes*¹, som har kastskovel och lantbruksredskap och är skördeman med kärve. I **mässboken** står (forts.): "Han har kastskovel i handen och skall rensa den tröskade säden och samla vetet i sin lada, men agnarna skall han bränna i en eld som aldrig slocknar."

Bootes som budbärare kommer till synes i **mässboken** den 2 advent (Mark 1: 1-8). 'Se jag sänder min budbärare före dig, han skall bereda vägen för dig. En röst ropar i öknen.'

Bootes som domargud kommer fram i **mässbokens** läsning 3 sön. i advent (Jak 5: 7-):

Klaga inte på varandra, bröder, så blir ni inte dömda. Domaren står utanför dörren...'. I **kollektbönen** julaftons kväll heter det om Kristus:

"Låt oss med samma glädje ta emot honom som vår återlösare, så att vi trygga kan se honom komma till dommen. Genom honom Jesus Kristus."

Handen

(dec.)

En stjärnbild 'handen' finns i Korpen². Korpen 4 - 11 dec. har tidigare nämnts. Man skall finna en hand på flera ställen i december. I en **romersk** allegori över månaden december syns en man som håller ut två fingrar.³ **Runstaven** har den 21 dec., *Tomas*; en

¹ Ro VI: 887

² Corvus delta, Indien.

³ Martin P:n Nilsson, Årets folkliga fester 128.

h a n d eller t v å f i n g r a r . Detta för att aposteln *Tomas* tvivlade på Jesu uppståndelse och då stack handen eller fingrarna i Jesu sida.

I **Legenda Aurea** talas om en munsänk som slog *Tomas* (21 dec.) med handen. Denna h a n d blev som straff honom avsliten av en svart hund (Leg. Aurea 39-40).

Väl överensstämmande med stjärnbilden *Handen* (4 -11 dec.) är helgonet **Johannes Damascenus** som avbildas hållande en avhuggen hand.

Vågen (21 dec - 20 jan.)

I **Hermes** stjärnbildsförteckning beskrivs *Vågen* så: ”24°- 26°; underjordens härskare; *Pluto*, kroppars och själers särskillnad.”

Det sägs också att *Pluto* är *Osiris*, dödsrikets domare, som väger *de avlidnas själar* på våg enligt dödsboken.

Erinrande om detta är helgonet den 6 jan. **Erminold**, ty vid hans graf lät s j u k a v ä g a s i g och offrade vax motsvarande sin vikt.

Hades

Stjärnbilden *Hades* uppgår i *Vågen*. Vid jul visar det sig främst så, att de d ö d a k o m m e r h e m till sina gamla boningar. Även gudarna som tidigare levde bland människorna kommer till denna världen. I **mässboken** står mot 1 sön. i advent (Jes. 63,64):

Du Herre är vår fader..

O att du lät himlen rämna och f o r h i t n e d ...

O att du for hitned med underbara gärningar.

Vidare **läses** ur 1 Thess 3: 12, 4:2:

Måtte Herren låta er kärlek till varandra och till alla människor bli rik...

... när vår herre, J e s u s k o m m e r med alla sina heliga.

Den 4 sön. i advent har **mässboken** en läsning ur Jes. 45:8:

‘Dryp ni himlar därovan, och må skyarna låta rättfärdigheten strömma ner. Må jorden öppna sig och dess frukt bli frälsaren.

Här antyds att Jesus liksom Zeus och Tor är född av jordgudinnan.

I en **läsning** julnatten (Jes. 9: 2-7) sägs:

Det folk som vandrar i mörkret skall se ett stort ljus, ja över dem som bo i döds skuggans land, skall ett ljus skina klart.’

Man bör jämföra detta bibelställe, särskilt ‘döds skuggans land’, med stjärnbilden *Hades*.

Hur de döda kommer tillbaka i denna världen om jul kommer tydligt fram i den välkända **sågen**; *de dödas julotta*:

En levande person råkar på o-påkommen anledning komma till kyrkan julnatten och får då uppleva hur de döda där håller sin gudstjänst.

Påminnande om denna **jul-sågen** är helgonet den 4 jan. **Gregorius**; - som i mörka natten går till kyrkan, vilken änglar öppna för honom. Likaså den 8 jan., **Gudila**, om vilken det sägs att en ängel tänder åt henne facklan, vilken djävulen släckt för henne, då hon var på väg till kyrkan.

Den 11 jan., **Egwinus**, som har som attribut bord och nyckel. Nyckeln är annars *Hades* attribut.

Den 18 jan, **Ammonius**, var skyddspatron för bergsfolk och gruvarbetare. Man tänkte sig förr att gruvarbetare var bland de troll och dödingar som troddes bo i bergen.

Den 16 dec. **Eulalius**, har som attribut att han bränner en halm-matta. *Vintergatan* som också kallades *Hades*, ansågs vara en väg av halm.

Guldåldern, Tor och Zeus.

(dec. - ?)

Nära sammanhängande med Jungfruns stjärnbild är myten om *guldåldern*. Ty Jungfrun, Astrea, hade levt bland människorna under denna tid, men lämnat världen och farit upp till himlen, då människorna misshagade henne genom brottslighet och gudlöshet. Bland stjärnbilder är hon som *Isis*, moder till *Horos* vilket allt senare förk-

ristligades så, att Jungfrun under medeltiden blev kallad *Maria*, då hon ammar den nyfödde *Jesus*. Då kyrkan firade Jesu födelse vid jul, lade man sig över en hednisk fest som hade innebörden av, att den högste guden då föddes.

Under guldåldern levde fr.a. jättarna och dessa åt barn, vilket hos grekerna blev till att jätten och titanen *Kronos* sluka de sina egna barn. Redan hade han sväljt flera av dem, då hustrun *Rhea* genom list lyckades rädda den nyfödde *Zeus*. Denne växte upp i en grotta, gömd undan faderns barbari och kom senare till herravälde i världen.

I kyrkans mytologi motsvarades detta av, hur *Herodes* sökte ointetgöra alla gossebarn i trakten men missade *Jesus*. Detta firade man i kyrkan den 28 dec. Kyrkan lät jämförelsen med *Kronos* som svalde sina barn gå ännu längre och menade att *Herodes* dödat sina egna söner¹. Och då kejsare *Augustus* hörde talas om att *Herodes* dödade sina egna söner, lär han ha utropat:

‘Jag skulle hellre vilja vara Herodes svin än hans son. Svinen får han enligt judarnas lag inte äta och skonar dem därför, men sina söner dödar han.’

I den **nordiska** mytologin är det *Tor* som motsvarar **Zeus**. Han föddes av *moder jord* och detta motsvarar **jul-sågnen** om Bergkvinnans förlossning och stallets flyttning. Barnet föds i en jordhåla under ett stall och kyrkan har anpassat detta så, att de låter *Jesus* ibland födas i ett stall eller under en krubba eller rent av i en jordhåla. På ett träsnitt från 1400-talet (**Tyskland**) ser man det nyfödda *Jesus*-barnet på golvet under krubban där en ox och en åsna står och äter.² I ett **engelskt** martyrologium från 900-talet föds *Jesus* i en ihålig sten-skrevla utanför Betlehem.³

Fortsättningen är, att den unge *Jesus* växer till sig och blir världens kung. Söndagen efter jul läser man, (Katolsk **mässbok**), om hur *Jesus* växte och fylldes av styrka och hur *Jesus* vid tolv års ålder var i templet.⁴

Detta är en av de centrala myterna. Guden *Zeus* växer till sig under *guldåldern*, (julen) och vräker titanen, fadern *Kronos* ned i *Tartaren* och griper makten i världen. Detta tänktes så, att då julen

---

¹ legenda Aurea 77.

² Der heiligen Leben u. Leiden, 1:a bd. Winterteil, Leizig 1913, sid. 251.

³ An old english martyrology s. 2-3.

⁴ Luk 2:41-52.

var slut, var också guldåldern slut. Man måste arbeta för bostäder, mat och kläder.

I den nordiska mytologin förklaras det så, att Tor växer sig stark, får sin hammare och vräker undan trollen och jättarna. Detta gestaltas i **Eddans Trymskväde**. *Tor* klär ut sig till Freja och åker till Jotunheim. Med sig har han sin tärna, *Loke*, också utklädd till kvinna. Freja hade nämligen vägrat att gifta sig med en jätte.

I den **nordiska** folktron motsvaras myten om jätten som åt barn av **sagotypen** *Hans och Greta*. Dessa barn växte upp under guldåldern då det fanns gott om mat; i sagan gestaltat så, att jätterns hus bestod av pepparkakor eller korvar.

Några helgon får belysa händelseförloppet. Den 7 jan. **Reinhold**, avbildas som munk med hammare i hand, ibland som riddare med svärd.

Myten om hur gudarna *Zeus*, nordens *Tor* såsom ynglingar dödar sina föregångare, jättarna, lyser fram hos helgonet den 14 jan; **Felix av Pinas**. Han blev i Rom av pojkar, som han hade tuktat, dödad med spetsiga pekpinor.

Myten om hur *Freja* vägrar att gifta sig med jätten *Trym* och hur *Tor* istället, utklädd till brud far till *Jotunheim*, lyser fram i helgonberättelsen kring **Malachias** den 14 jan... 'mot lättsinniga skilsmässor och blandäktenskap med utlänningar.'

Sagan om *Hans och Greta* och pepparkakshuset syns den 7 dec; **Ambrosius** som är patron för pepparkaks- och sockerbagare och vaxljushandlare. Särskilt tydligt kommer detta motiv fram den 28 dec. '**menlösa barns dag**', som är till minne av att *Herodes* lät döda alla gossebarn, ty dagen kallas i **Tyskland** Pfefferstag 'pepparkaksdag'.¹

Om guldåldern, då allt var av guld erinrar också helgonet den 27 dec, **Johannes (evangelisten)**, ty han är patron för alkemister.

Mässboken har trettonde dag jul läsning ur Matt 2: 1-12 om de österländska stjärntydare som föll ner för Jesus och hyllade barnet. De öppnade sina kistor och räckte fram gåvor; guld rökelse och myrra.

---

¹ Handw. VI: 1572

Guldåldern som en frids-tid lyser fram som i **mässboken** 1 sön. i advent, (Jes. 2):

‘Då skall de smida sina svärd till plogbillar och sina spjut till vingårdsknivar. Folken skall ej mer lyfta sina svärd mot varandra och inte mer lära sig att strida.’

2:a söndagen i advent står i **mässboken**; Jes. 11:1-10:

Då skall vargen bo tillsammans med lamm...

Under *guldåldern* fanns inga brott och ej heller fångelser och det heter i **mässboken** (3 sön. i adv. Jes 61):

”Han har sänt mig till att läka
dem som har ett förkrossat hjärta
till att predika frihet för de fångna
och befrielse för de bundna.”

Det fanns ingen nöd och alla hade efter sina behov, såsom **framgår** av 3 sön. i advent:

(Luk 3:10-18) *Johannes döparen* predikade: ‘Den som har två skjortor skall dela med sig åt den som ingen har, och den som har bröd skall göra på samma sätt. Till soldaterna: ‘Pressa inte av någon pengar med våld eller hot, utan nöj er med er sold.’

I **mässboken** förebådar man Jesu ankomst vid jul genom en läsning 4 adv. ur (Mik 5:1-4).

... av dig skall åt mig utgå en som skall bli en furste i Israel, en, vilkens härkomst tillhör förgångna åldrar, forntidens dagar.

Eljest handlar perikopen nu om Maria och den väntande nedkomsten (Luk 1:39-45).

Erinrande om förfäderna, guldåldern (=Jungfrun) och de tre heroerna och Bootes som frygiern (de första människorna) är, att man julaftons kväll i mässboken tar upp Jesu släktavla (Matt 1: 1-25).

De tre Heroer

Stjärnbilden *Tre heroer* som uppgår i *Vågen*¹ kallas också *ballistæ*, *Baldistæ*, vilket betyder 'dansa re'. De kallas 'tre hjältar'. *Heroerna* var hos **grekerna** andar ur det förflutna, särskilt den heroiska tiden, då man for till Troja. Dessa heroer dyrkades och de viktigaste var förutom *Herakles*; *Kastor* och *Pollux*. De sistnämnda var hästgudomligheter och idkade kampsporter. Genom sin förbindelse med forntiden kommer de på stjärnhimlen att likna *Bootes* som var *frygiern*. *Heroerna* såsom andar ur det förgångna tänktes också med den frygiska mössan vilket man ser hos de **romerska** och **germanska** motsvarigheterna; *larer* hos romarna och *tomtar* hos nordborna. Att *heroerna* var dansande stämmer med romarnas larer, som liksom stundom tomten, kunde avbildas dansande.

Helgonen den 6 jan var **heliga tre konungar**. Utan stöd i bibeln har de blivit tre till antalet och konungar som bär frygisk mössa. Det heter i **legendariet** 6 jan. Heliga tre konungar, frygisk mössa på huvudet. De är förbundna med överräckande av gåvor, leksaker för barn. De förekommer såsom gamlingar, män och ynglingar.

Som hästgudomligheterna *Kastor* och *Pollux* kunde *heroerna* uppträda som stallknektar. Man hade under julen i **norden** hästkapplöpningar. Det motsvarar hur asarna, återuppståndna från alla strider, träffas på idegransvallen (Idavall) och tälvar på tunet. Härvid rådde enligt **Völuspa guldålder**.

Den 16 jan har legendariet **Marcellus**, för stallknektar och den 25 jan. **Pappo**, avbildad till häst, bredvid honom två gossar av vilka den ene leder hästen och den andre håller en klocka i handen.

Som *Kastor* och *Pollux* var heroerna *Dioskurer* och sammanföll med stjärnbilden *Tvillingarna*, **grek.** Διδυμοί (Didymoi). Helgonet den 14 december **Dioscorus** är en **ordlek** på *dioskurerna*, Zeussönerna och helgonet den 22 dec., **Didymos** är en **ordlek** på **grek.** *Didymoi* 'Tvillingarna' (=Kastor och Pollux). Om helgonet **Didymos** sägs i legendariet att han framstiger utan att skadas på ormar, skorpioner och andra djur.

Den 23 dec. är utmärkt för helgonet **Dagobertus**, som avbildas med konungsliga tecken. Detta namn är en **ordlek** på *Dag*, som var

---

¹ Boll 259.

en av tvillingstjärnorna. *Dioskurerna* symboliserade växlingen mellan *dag* och *natt* och påminner om den svenska julvisans ”Staffan Stalledräng”.

Helgonet den 25 dec. **Anastasia** är en **ordlek** på ett liknande **grekiskt** ord och betyder ‘den återuppståndna’. Då man under julen firade de döda, tycks man i allmänhet inte ha brytt sig om huruvida de avdöda levde under guldåldern, den heroiska tiden eller var alldeles nyligen avsomnade. **Nordborna** firade i synnerhet Oden, som tänktes vara en stamfader till germanerna och som varit deras förste kung.¹

De kristna firade inte bara Kristi födelse utan också hans återkomst. Man dukade julborden för de döda, satte fram stolar som under julaftonens måltid stod tomma. Man satte fram ett fat med kakor, som för de återuppståndna döda stod framme hela julen.

Helgonet den 17 dec. är **Lazarus från Bethanien**, av Jesus uppväckt från de döda. Han avbildas ‘på Jesu befallning gående ur sin grav’.

Herakles

(12 jan. – 25 feb.)

Herakles sträckning på stjärnhimlen motsvarar den 12 jan - 25 feb. Som en ande från den heroiska tiden står han i nära samband med de föregående stjärnbilderna; *de tre heroerna och Bootes*.

På himlen avbildas han stående på knä med sin klubb på höjd. Stundom är klubban i stället en skära och kan också förmenas föreställa *Herakles*, kastande sten, (i strid med ligurerna). Man har också i denna stjärnbild velat igenkänna *Orpheus* (Allen 241), som liksom *Herakles* hade varit i underjorden, men i motsats till alla andra kommit levande därifrån.

Den stenkastande Herakles går igen i flera helgon. Den 26 dec. är helgad åt **Stefanus**, vars namn är en **ordlek** på *Kronans* stjärnbild (grek. Στεφανος ”Stefanos”). Stefanus blev som förste martyr stend. Att han var den förste martyren bör jämföras med, att de nämnda stjärnbilderna: *Bootes*, *Heroerna*, *He-*

---

¹ Om detta skriver Snorre, men också Jón Ólafsson i sin Runologia.

rakles var génier som levte i urtiden. Dessa andar sågs i samband med de första mänskorna överhuvud taget.

Helgonet den 17 jan. **Antonius den store**, blev stenaad av demoner och den 23 jan, **Emerentiana** blev stenaad. Hon avbildas också med en sten i handen.

Den 24 feb. är helgad åt **Mathias**, vars attribut är, att han håller en bila på axeln, som är rödfärgad av hans blod. I **folktron** är dagens helgon, Matts, mest känd för att kasta sten. Det heter allmänt i **Sverige**: 'Matts kastar heta sten!'

Som *Orpheus* blir stjärnbilden jämförbar med de motiv som var egna för denne musiker och son till Apollon. Han spelade så, att stenar, träd, lejon och panterdjur gick efter honom för att höra hans förtjusande musik.

Om detta erinrar helgonet den 19 jan. **Bassianus**, som avbildas med en hjortko som med sina kalvar hos honom sökte skydd. Den 19 jan. **Germanicus** har som attribut ett lejon som omger honom smickrande på en amfiteater. Den 3 feb. **Blasius** avbildas tillsammans med skogens djur, vilka omgav honom i hans ensamhet. Den 4 feb. är helgad åt **Aventinus** som avbildas med en björn vid sin sida, på vilken han uttagit en tagg och som kom till honom i cellen. Han är också omgiven av fåglar.

Någon gång kan den knästående *Herakles* sättas i samband med murare och i det ljuset bör man se helgonet den 18 dec. **Wunibaldus**, som avbildas som klosterbyggare med en murslöv.

Styx

(21 dec. – 20 jan.)

Till *Hades*, så som stjärnbilden **beskrevs** i *Vågen*, hör de underjordiska vattnen: *Acherusiska sjön* och floden *Styx*. De döda kunde inte komma tillbaka över dessa vatten sedan de en gång färjats till dödsriket.

Samma motiv går igen i **julsägnet** 'Guldhorn stulet, Ljungby horn'. En dräng kommer ridande i skogen julnatten. Berget står på

guldstötter och ett troll kommer ut och bjuder honom dricka ur ett horn. Han tillgriper hornet och rider därifrån i sporrsträck. Trollen upptar förföljandet, men då drängen rider över ett vattendrag, kan trollen inte komma över utan måste uppge förföljandet.

Tolkningen av sagan är, att *Hades-Vintergatan* korsar jorden om julnatten. Troll (Hades, döds-guden), kommer ut ur berget som står på guldstötter eller doriska kolonner eller pelare. Trollen, de döda, förföljer tjuven men kan inte komma över älven Styx. Drängen som stjal hornet bör jämföras med den som kom tillbaka från Hades - nämligen *Herakles*. En förkommen saga finns avbildad, där man ser *Hades* överrätta ett horn till *Herakles*, som redan håller hornet i handen. Sägner har därför funnits även under antiken.

Några helgon som erinrar om denna motivkrets med Styx som var oöverstiglig. 15 jan **Maurus** avbildas gående på vattnet. 10 feb. **Austraberta**, gick torrskodd över en flod. 15 dec. **Eugenius** har som attribut - h a v . Namnet *Eugenius* är en ordlek på heroernas **latinska** namn 'genier'.¹

Den 15 dec. är vigd åt **Valerianus**. Han avbildas vid havsstranden, i största ensamhet, betraktande sin ande.

Kronan

(5 – 12 jan.)

Stjärnbilden *Norra kronan* har en längd som motsvarar den 5-12 jan. Den 26 dec. är helgad åt **Stefanus**, vars namn är en ordlek på *Kronans* **grekiska** namn "stefanos boreios"². Helgonet den 26 jan. **Bathildis** bär krona. Samma dag, **Polycarpus**, avbildas med krona. Helgonet den 28 jan., **Carolus magnus**, är liksom på **runstaven** försedd med krona.

Kronans stjärnsaga berättar hur guden *Dionysos* sänkte sig ned på ön Naxos och satte den himmelska *Kronan* på den av Theseus övergivna Ariadnes huvud som ett bevis på, att han tog henne till sin äkta hustru. **Sagan** bör knytas till *Jungfruns stjärnbild, Kronan och Kentauren (= Minotaurus)*.

---

¹ Lat. genius 'skyddsande'.

² Boll 99.

3 sön. i advent läses i **mässboken** Jes 61: 1-2:

Liksom när en brudgum sätter högtidsbindeln på sitt huvud, eller liksom när en brud pryder sig med sina smycken...

Juldagen läses ur **mässboken** Jes 62: 1-5, Sion och Jerusalem:

... så skall du vara en härlig k r o n a i Herrens hand, en konungslig h u v u d b i n d e l i Guds hand. Du skall ej mer 'kallas den ö v e r g i v n a ' ; ej heller skall ditt land kallas 'ödemark', utan du skall få heta: 'hon som jag har min lust i', och ditt land skall få heta: 'ä k t a h u s t r u ' , ty Herren har lust i dig och ditt land har fått sin ä k t a m a n . Ty som när en ung man blir en jungfrus äkta herre, så skall dina barn bli dina äkta herrar, och som en brudgum fröjda sig över sin brud, så skall Gud fröjda sig över dig.

Jul

Ordet "jul" har motstått alla tolkningsförsök. Dock visar den **engelska** runraden att runan *eolhx* (25 jan.) skulle kunna motsvara *j u l* och betyda 'vass' eller 'starrgräs'. *Jul* skulle kunna vara ett namn på *Vintergatan* som en väg av h a l m o. likn.

V a s s användes förr och särskilt vid jul i stället för h a l m . Några **helgonnamn** är ordlekar på ordet jul. Den 27 jan. **Julianus**, den 31 jan. **Julius** och den 16 feb. **Juliana** från Nikomedien.

Kentauren

(23 dec. – 29 jan.)

Kentaurens stjärnbild (23 dec. - 29 jan.) föreställer främst *Cheiron*, den lärdeste av alla kentaurer som undervisade Greklands gamla hjältar i lyraspel. Han avbildas med tyrsos och någon gång med l y r a .

Helgonet de 12 jan., **Benedictus Biscopius** är patron för målare och m u s i k e r och helgonet den 29 dec. **David** avbildas med h a r p a eller l y r a eller b o k m e d p s a l m e r . Han är patron för d i k t a r e , m u s i k e r och s å n g a r e .

I **mässboken** läses juldagen Ps. 98:1-6:

Höj jubel till Herren, alla länder
 brist ut i glädjerop och lovsjunga.
 Lovsjunga Herren med harpa
 med harpa och med lovsångs ljud
 höj jubel med trumpet och basuners ljud
 inför Herren, konungen.

Två dödsallar

I *Vågen* uppgår 'två dödsallar'. Man jämför härmed 17 jan. **Antonols den store**; attribut, en dödsalle och den 16 feb. **Godefridus**, som avbildas med dödsalle. **Runstaven** har den **24 jan.**; en dödsalle, uttolkat som 'Erik den heliges bens flyttning'.¹

Skorpionen

(21 jan. – 19 feb.)

Detta åttafotade spindeldjur finns inte i nordligare land, men har funnits där. Astrologin skapades för 8000 år sedan. Som himmelsdjur är Skorpionen hus åt Mars och förintelse för Venus. Detta visar sig så, att kvinnor här, går under eller blir häxor. Skorpionens gadd ligger i Vintergatan, nära *Altaret*, som är ingången till Helvetet och den annars viktigaste och kändaste stjärnan *Antares* kallas 'Skorpionens hjärta' (feb.). **Runstaven** har ett hjärta den 10 feb och i **folktron** skickar man (England) om St. Valentines dag, 14 feb, brev med hjärtan på. Dagen firas av nyförlovade och är känd som friarnas dag,

Några helgon erinrar om *Skorpionens hjärta*: den 1 feb. **Ignatius**; namnet Jesus stod skrivet med guldbokstäver på hans efter döden av hedningar uttagna hjärta. Den 6 februari, **Dorothea**, är ett helgon för de nyförlovade. Den 14 feb., **Valentinus** är för de nyförlovade och bröllop.

---

¹ Alf Henrikson, Alla årets dagar, Stockholm 1965:116.

Venus förintelse i Skorpionen kommer fram hos helgonet den 21 jan. **Agnes**. Hon blev förd till ett skökohus. Hon är patron för trädgårdsmästare och jungfrulig kyskhet. Den 5 feb. står **Agatha**. Hon skulle förledas till hordom. Hon håller i handen ett tecken på jungfrudom, hornet av en enhörning eller i handen en tång.

Tången är närmast att jämföra med *Skorpionens klor* och finns i **runstaven** på flera dagar i februari.

Ormbäraren

(26 jan. - 5 mars)

Ormbäraren var *Asklepios*, läkaren som var Apollons son. Han avbildades hållande en stor orm i händerna och trampande på Skorpionen, Stjärnbilden kunde också föreställa hälsogudinnan *Hygieia*, med fat i handen och orm som slingrar sig längs armen.

Som *Hygieia* jämförs *Ormbäraren* med helgonet **Walburga** den 25 feb. Hon har en oljeflaska i handen, stav och är omslingrad av en orm.

Nära sammanhängande med denna tid är den av kyrkan firade fastan. Här erbjuder, förutom hälsoguden också stjärnbilden **Abstinentia** (**Hermes**, *Skorpionen* 13-15° = 4 feb.) 'avhållsamhet' en jämförelse.

Att fastan sammanhänger med *Ormbäraren* som 'läkaren' ses av **mässboken**, Askonsdag, bön efter kommunionen:
 "Stärk oss Herre genom detta sakrament
 så att vår fasta blir dig till behag
 och oss till läkedom och frid
 genom Jesus Kristus, vår Herre.'

Ormbäraren, trampande på Skorpionen med ena foten i farlig närhet av Skorpionens gadd, återfinnes i helgonet den 13 jan. **Hilarius**, som avbildas trampande på ormar och drakar. Helgonet den 16 jan., **Honoratus** avmålas skridande fram över en drake. Om detta erinrar också **predikotexten**, 3:e sön. i fastan; Kampen mot de onda makterna. Bilden är här i

kyrkokalendern en fot som trampar på en orm (1 Mos 3:15)¹

Mässboken har 1 sön. i fastan läsning ur Ps 91:

‘De skola bära dig på händerna
så att du inte stöter din fot mot någon sten
Över lejon och huggormar skall du gå fram
du skall trampa ned unga lejon och drakar.’

I den **svenska** evangelieboken står mot 1:a sön i fastan Luk 10:17-20: ...Se, jag har givit er makt att trampa på ormar och skorpioner...

Den 31 jan, **Cyrus** är patron för läkare.

Som läkekonsens gud och son till *Apollon* hörde *Asklepios* till under-gudarna, indigetes. Han överträffade som läkare snart sin lärare och förmådde t.o.m. uppväcka döda. Då inte längre några människor kom till dödsriket, förtörnades *Hades* på *Asklepios*. *Zeus* var också misslynt med att människorna inte längre fruktade döden och slog läkaren med blixten. Men *Asklepios* fader, *Apollon* hämnades sonens död genom att döda en av kykloperna, de jättar som smidde *Zeus* blixtar. Som straff för detta förvisades *Apollon* ur himlen och dömdes av *Zeus* att vandra på jorden ett helt år.

Helgonet den 13 jan., **Hilarius**, var också bekant för att frändöden ha uppväckt ett odöpt barn.

Apollon går igen i helgonet 30 jan., **Martina**. Man ser hennes halshuggning och i bakgrunden *apollontempel* som ödeläggs av blixten.

Helgonet den 9 feb., **Apollonia** är tandläkarnas skyddshelgon. Hon avbildas med tång. Hennes namn är en **ordlek** på *Apollon*.

Helgonet den 6 feb., **Dorothea** har som attribut en korg med rosor och äpplen. **Runstaven** har denna dag; *ett äpple*. I **folksagan** om *Döden fadder*, som är en folklig variant av den antika sagan om döds-guden, vars son var skicklig läkare, ser man ibland motivet att läkaren botade de sjuka med ett undergörande äpple.

Apollon, som dömdes att vandra på jorden ett år, återfinnes hos helgonet den 12 feb.; **Ludanus Peregrinus**; han avmålas i pilgrimsdräkt och är skyddshelgon mot fot- smärtor efter som han drog i pilgrimsfärd till Rom.

---

¹ Dahlby, Kyrkokalendern s 33.

5 sön. i fastan står i **mässboken**, evangelium enligt Joh 11:1-45 hur Jesus uppväckte en död. Lazarus var död sedan fyra dagar. De vältrade bort stenen för graven och Jesus ropade: Lazarus kom ut! och den döde kom ut med armar och ben inlindade i bindlar och med ansiktet täckt med en duk.

Vargen

(12 – 30 jan.)

Ormbäraren som döds-gud med ormen, trampande på Skorpionen, påminner starkt om den bild som Snorre målar upp av Helvetet. Där finns Loke och hans barn, Midgårdsormen, men också Fenres-ulven. Under Skorpionen ligger på himlen Vargen. Och helgon med anknytning till vargar är ganska vanliga vid denna tid:

Den 25 jan. **Pappo**, återger livet hos en som blivit dödad av en varg. Den 27 jan. **Lupus** för får. Hans namn är en **ordlek** på **lat. lupus** 'varg'. 31 jan. **Julius**, fördriver ormar och vargar; mot vargar. 3 feb., **Blasius**; på befallning av Blasius återlämnade en varg ett rövat svin. 5 feb., **Agatha**; skyddspatron mot varg. 6 feb., **Vedastus**; avbildas tillsammans med en varg som har en gås i tänderna. 7 feb., **Parthenius**; med en galen hund som han dödar med korstecknet. 10 feb., **Austreberta**; attribut; en varg som hoppar emot henne. 1 mars; **P. von Bayonne**; mot vargar. 5 mars, **Marcus**; attribut; varg som bringar honom en vädurfäll.

Skytten

(20 feb. - 20 mars.)

Om denna stjärnbild finnas förhållandevis få astralmyter. Själva stjärnbilden avbildas mestadels som kentaur med pil och båge. Vapnet är vänt mot Skorpionen och ligger inbäddat i Vintergatans stjärnor.

Som vattenkentaur företer Skytten likheter med *näcken*. Överhuvudet taget är näcken som en fiolspelande bäckhäst jämförbar med *kentauren*, som hade hästkropp och vad beträffar den kändaste kentauren - Iyra.

Lyran och fiolen är jämförbara, då fiolen utvecklats ur lyran och inte ur harpan. *Skytten* som *Cheiron*, se Allen 353.

Skytten börjar den 20 feb. och man bör sätta samband mellan dess pil och båge och skottdagen som firas vart fjärde år i slutet av februari. Man har också **jämfört** aposteln **Mathias**, 24 feb. med *Skyttens stjärnbild*.¹

Den kändaste **vårsäggen** om *näcken* är den, hur pigan eller bonden plöjde med näcken. Det är denna sägen som går igen i helgonlegenderna och av ovan sagda skäl bör jämföras med *Skyttens stjärnbild*:

Den 11 feb. är för **Ecianus**, vars attribut är att han har en hjortspänd för plogen. Den 3 mars, **Cunigunda** avbildas med plogbill. Den 23 mars, **Procopius** avmålas så, att man ser honom plöja, varvid han i stället för en häst har spänt djävulen för plogen. Den 25 mars, slutligen, **Mariae bebådelsedag** kallas 'Plog-mariedag'.

Då djävulen spänts för plogen erinrar detta om att *Skyttens stjärnbild* också kunde vara två-fotad. Han var *Krotos*, som med handklappning höll takten till musiken på Helikons berg och han avbildas som silén, med hästfötter, svans och pilbåge.²

Palmsöndagen har **mässboken** en läsning ur Psalm 47 som kan jämföras med muserna på helikonsberg och *Krotos* = *Skytten*, som klappade takten:

'Klappa i händerna alla folk
höj jubel till Gud med fröjderop..
Gud har farit upp under jubel,
Herren under basuners ljud.
Lovsjung Gud, ja lovsjung..
...hymn till Kristus, konungen
...Dig prisar änglars skara i himlens höjd
och allt som lever och andas³ skall stämma in med fröjd.
...Nu bär du segerkronan och lovsjunge dig.

Den 11 mars är helgad åt **Henricus Amandus Susu**. Djävulen står bredvid honom som neger (morian) med pil och båge.

---

¹ Allen 353.

² Boll 131.

³ Mickels sagor nr 6, Aarne 592.

Runstaven har en plog den 2, 8 och 21 mars och mot den 24 feb. står en ox, varvid det heter:
 ‘..då är tiden att köra i åkern.’

Harpan, lyran.

(8 – 23 mars.)

Lyran var skapad av Hermes och gavs till Apollon i en förlikning, då *Hermes* av *Zeus* blev dömd för att ha stulit *Apollons* kor.

I **folksagan** är lyran en förtrollad fiol som tvingar alla att dansa, då den ljuder. Sagan heter: ”Penningpungen, fiolen och bössan.” Bössan är förtrollad och råkar allt som den siktar på. Sagan heter också: ”Prästen i törnbusken”:

En dräng har skjutit en tjäder, vilken dimper ner i en törnbuske. Prästen kommer förbi och kräver att få tjädern. Då han går in i busken för att hämta den, börjar drängen att spela på sin fiol och prästen är tvungen att dansa i törnbusken, varvid han skadar sig svårt och går till domaren o.s.v.

Mot den bakgrunden bör man se, 21 mars, **Benedictus från Nursia**, som avbildas ‘med törnen, då han naken rullade sig bland törnen och nässlor.’ Den 22 mars, **Nicolaus von der Flüe**, - liggande i en törnbuske.

Hermes som boskapsjuv i sagan om *Lyrans* stjärnbild kommer igen den 26 mars; **Castulus**; - mot hästjuvar.

4 sön. i fastan står i **mässboken** Ps 137:1-6:

Vid Babels floder satt vi och grät, när vi tänkte på Sion. I plåträdens som stod där, hängde vi upp våra harpor.’

Detta bibelställe har också nyttjats såsom jämförbart med systarna i Hyaderna som stod vid floden Eridanos och grät över sin drunknade broder. Här, i fastan har man tagit fasta på ‘träden’ och ‘harporna’ i bibelstället.

Örnen

(12 – 29 mars.)

Örnens stjärnbild var *Zeus* fågel, som bär de blixtrar vilka kycloperna tillverkar. Det var också den örn som hackar *Prometheus* lever,

där han sitter fjättrad vid klippan. Det var även den örn som förde *Ganymedes*, ynglingen upp till Zeus himmel, där *Ganymedes* nu lever som *Zeus* munskänk och kan ses i stjärnbilden *Vattumannen*. *Örnen* motsvarar de 12-29 mars (hos Ptolemaios) och den 4 mars finner man, jämfört med den fjättrade Prometheus, helgonet **Adrianus** vid en klippa, varest han blev fjättrad.

Både *Örnens* och *Pilens* stjärnbilder lyser fram 5 maj, **Augustinus Aurelius**, med örn och pil som genomborrar hjärtat för att antyda hans tidigare förvillelser. Att *Örnen* finns i början av maj beror av den ovan nämnda sagan om *Ganymedes* (20 april - 19 maj). På samma sätt avbildas **Servatius**, den 13 maj, med en örn som fläktade honom med vingarna och skymde för solhettan, då den helige skulle dö.¹

F.övr. härskade hos antika **astrologer** ovisshet om *Örnens* position. **Hermes** uppger Höken och jägaren (26 -29° i Skytten = 20 mars). **Firmicus** och **Manilius** säga att fågeln uppgår i *Vattumannen*.

Sagan om gossen, *Ganymedes* som blev upptagen till Olympen av *Zeus örn* (= *Örnen*) sträcker sig över hela våren och man finner spår av denna saga i **mässboken** så, att Abraham som skulle offra sin son läses under fastan. Därefter går *Ganymedes*-sagan in i Jesu himmelfärd i maj. Jesus satt efter sin himmelfärd på Guds högra sida.

2:a sön i fastan (17 feb.) läses i **mässboken** hur Abraham skulle offra sin ende son Isak till Gud och byggde ett altare (Altarets stjärnbild 10 -23 feb.) och räckte ut sin hand och tog kniven för att slakta sin son. Samma söndag lyser sagan (1 Mos 15:5) fram där Abraham offerar till Herren en vädur och några fåglar...Dock styckade han inte fåglarna. Och rovfåglarna slog ned på de döda kropparna, men Abraham drev bort dem. När nu solen var nära att gå ned och en tung sömn hade fallit på Abraham, se, då kom en förskräckelse över honom och ett stort mörker. Och när det hade blivit alldeles mörkt, syntes en rykande ugn med flammande låga som for mellan styckena. På den dagen slöt Herren förbund med Abraham och sade: 'Åt din säd skall jag giva detta land.'

Detta **bibelställe** passar till *Altaret* som också var en rykande ugn, och så kan man förklara varför läsningen ligger i fastan.

---

¹ Der Heiligen Leben...Leipzig 1913:BdII.

Samma bibelställe skulle också passa för att ge en skenbild av ganymedessagan om gossen som offrades till Zeus. Berättelsen om hur Abraham skulle offra Isak kommer i mässboken igen vid påskveckan, vilket skulle passa till *Örnens* sträckning enligt **Ptolemaios** (slutet av mars).

Kristi himmelfärdsdag läses ur Apg. 1:11:

‘...Ni gallileer, varför står ni och ser upp mot himlen? Så som Ni har sett honom fara upp till himlen, så skall han komma åter.

Pingstdagen läses ur 2 Mos 19:1:

Herren ropade till Mose. ‘Ni har själva sett vad jag har gjort med egyptierna och hur jag har burit er på örn-vingar och fört er till mig’.

Vintergatan, Yggdrasil

(vårdagjämning, Stenbocken)

Mycket tungt vägande är Vintergatan, som mot vårdagjämningen tillmätts betydelse. Dagjämningen låg under medeltiden ända bak vid den 12 mars. De moderna solståndsdagarna kring den 21 dec., mars, juni, sept., har inte mindre betydelse och så finnas hela fält av dagar med vintergatan som motiv. Detta har betydelse för de viktigaste folksederna och särskilt kulten av döda och troll som är knutna till denna stjärnbild.

Vintergatan var de dödas väg, en härväg för döda krigare. Den kunde vara ett världsträd, liksom Yggdrasil och genom detta kom de tre nornorna som bor vid världsträdet att räknas till Vintergatan.

Genom att vårdagjämningen genom kalendariska försumligheter under medeltiden kom att glida ända tillbaka till den 12 mars, Gregorius, går föreställningar om världsträd, nornor, uppståndna döda, fallna krigare under hela denna tid som en röd tråd från Gregorius och fram till påsken.

Erinrande om de dödas väg och de dödas ankomst i världen är helgonet 6 mars, **Fridolinus**, vars attribut bl.a. är att han upp-
väcker döda. Han avbildas också med ett skelett vid sin sida.

Den 10 mars **Attalas**, avbildas med en kvarn vid sin sida och med en käpp i handen, genom vilken han värnar sin kvarn som hotas

av den översvämmande floden. Här bör man jämföra med det att *Vintergatan* ansetts vara en flod och en kvarnväg.¹

Nornorna kom att förkristligas såsom änglar eller i viss mån kvinnliga helgon. **Runstaven** visar på de dagar som har ett träd, - **Birgitta**, 7 okt. och **Gregorius** 12 mars, förutom ett träd också ett hus, en bok och en karda. Nornorna hade hand om barn, undervisning, bakade bröd och spann livs- och ödestrådar. De skar in folks öden i trä. De gick till en brunn invid trädet, hämtade vatten i en spann eller kruka och slog på askens stam för att dess grenar ej måtte ruttna. Kyrkans nunnekloster var troligen influerade av Buddismen, men var också påverkade av hedniska motsvarigheter i Europa. Erinrande om nornor är flera helgon. Den 6 mars, **Agnes von Böhmen**, som ängel som bär en korg full med bröd, med avseende på av henne instiftat hospital för de fattiga.

Den 9 mars är för **Gregorius**, vars attribut är en bok. Den 12 mars, **Gregorius**, är patron för de lärda, skolorna, eleverna och studenterna. Den 14 mars, **Mathildis**, var instiftare av ett kloster.

Den 17 mars **Gertrud**, avbildas med lilja som symbol för jungfrudomen.² Hon avbildas spinnande och tråden blir avbiten av möss. Man jämför med detta sista, att stjärnbilden *Musen* uppgår i *Stenbocken*.³

Gertrud avbildades också med slända. Vattnet i kryptans brunn hos den heliga Gertrud visade sig vara ett botemedel mot feber. Hon är för ett gott härbärge åt de avlidna. Man trodde att de avlidna under den första natten efter döden härbärgerades av Gertrud.

Här visar sig sambandet mellan *nornor* och *valkyrjor*. Så var nornan *Skuld* också valkyrja. Och valkyrjor tog de döda kri-

¹ Tillhagen, Himlens stjärnor s.50.

² Redan 3 sön. i fastan (24 feb) har mässboken berättelser om den samaritanska kvinnan som kom för att hämta vatten (Joh. 4:5-42). Liksom nornan har hon en vattenkruka och i samtalet med Jesus anspelas på hennes jungfrudom. Nornorna var mör. Jesus sade: 'Gå och hämta din man.' Kvinnan svarade: 'Jag har ingen man.' Jesus sade: 'Du har rätt, när du säger att du inte har någon man. Fem män har du haft och den du nu har är inte din man.'

³ Boll 258.

garna till Valhall efter döden. Valkyrjorna utsändes till varje slag av Odin, där de bestämde, vilka män som skulle dö. De rådde för stridens gång och för seger.

Helgonet den 17 mars **Gertrudis**, Karl den stores syster, är ett annat helgon som lagts denna dag endast för namnets skull. Man bör dock nämna att valkyrjor ofta var kungadöttrar¹

Nornorna, som tar vatten i brunnen, syns den 3 april, **Agape**, attribut, tre systerar som blir avbildade med kruk i handen.

Nornornas hus eller sal kunde på **runstavar** ibland likna ett torn och man bokför därför helgonet den 10 april; **Holda**, som avbildas med ett torn.

Trädet *Yggdrasil* som världsträd var en annan symbol för *Vintergatan*² och några helgon visar sig med träd.

den 11 mars, **Eulogius**; bedjande under ett träd och den 31 mars, **Acacius**, med grenen av ett träd eller ett litet träd. Den 11 mars; **Henricus Amandus Suso** har som attribut ett träd bakom sig från vilket Jesusbarnet på honom nedkastar blomsterqvistar.

Jesus tänktes under medeltiden vara i himlen, där han sög Marias bröst. *Vintergatan* var *Marias bröstmjolk*. Det var den förkristligade bilden av den antika uppfattningen om *Vintergatan* som (grek.) *Rheas*, *Heras* eller (Lat.) *Junos* bröstmjolk.

Enhärjar

Vintergatan var de fallna krigarnas väg och under hedendomen firades dessa fallna om påsken. Jesu lidandes historia gick efter kristendomens införande tidigt (se Beissel: Entstehung!) in på påsken. Han dog och återuppstod liksom dessa krigare. Han kom att förkristliga den hedniska fallne soldaten som förs till Odens gästabud i himlen. För kyrkan befann sig dock de fallna krigarna i skärseleden.

---

¹ Ohlmarks, Fornord. lex 'Valkyria'.

² Rotzler, Die Benennungen, Erlangen 1913, s 41.

Den 1 april är helgad åt **Hugo von Bonnevaux**. Han är patron för de arma i skärselden. En klosterbroder som hade dött i stor synd, visade sig från skärselden för honom och biktade sin synd.

I **nordisk** mytologi tänktes det så; de fallna krigarna slaktade varje dag grisen *Sährimne* och åt av dess fläsk. Härav blev de helade och stod åter upp.

I **mässboken** har man den 4 sön. i fastan läsning ur Luk 15 kap. Då den förlorade sonen kommer hem heter det:

‘Skynda er att ta fram min finaste dräkt och klä honom i den, och sätt en ring på hans hand och skor på hans fötter. Och hämta gödkalven och slakta den, så skall vi äta och hålla fest. Min son var död och lever igen, han var förlorad och är återfunnen. Och festen började.

Femte sön. i fastan läses ur Hes. 37:12-14. Så säger Herren: ‘Se jag skall öppna era gravar och hämta er mitt folk, upp ur era gravar...

Svanen

(25 mars – 4 maj.)

Svanen är liksom örnen placerad på våren eftersom alla fåglar födas eller kläckas om våren. Så är stjärnhimlen i sin ursprungliga 8000 år gamla form ett slags födelsehoroskop för djur, kanske en jägarkalender för att visa djurens livscykel.

Helgonet den 20 mars **Cuthbertus**, avbildas med en vild svan och den 26 mars **Ludgerus** avmålas med två vildgäss eller svanar. Svanens stjärnbild kunde också någon gång vara en gås.

Stenbocken

(21 mars – 19 april)

Stenbocken är enligt astrologins horoskop det fjärde huset räknat från Vågen. Vågen, - första huset är för livet och fjärde huset för

fadern¹. Mot den bakgrunden bör man se Jesu fader **Joseph**, som fått sig tilldelad den 19 mars och helgonet den 16 april **Paternus** vars namn är en **ordlek** och betyder 'tillhörig fadern.'

Vinrankan, Vingården

Dessa stjärnbilder uppgår i Stenbocken (21 mars - 19 april) och man finner mot den 2 april **Urbanus**, med **vinstock** och druva, för vinbergen och den 26 maj, **Urbanus**, skyddspatron för **vinbergen**.

Lat. Urbanus betyder 'hörande till staden' och den förste som grundlade en stad (Athen) var enligt sagan *Kekrops*, som också var Athens förste kung. Han har ansetts vara *Vattumannen* (20 april -). **Romarna** firade staden **Roms** grundläggande den 21 april.²

Kekrops (= Vattenmannen)

(20 april – 19 maj)

Urbanus anknytning till **vinbergen** är för att *Kekrops* också införde **vinet** i **gudstjänsten**.

Han införde också **äktenskapsleder**, så att man hädanefter gifte sig och höll sig till en maka. *Kekrops* hade ett lyte i ty att han hade **ormfötter**.

Många helgon vid denna tid kretsar kring dessa motiv: frieri, ingående av äktenskap, kroppssvaghet, särskilt svårigheter att gå, vin, stad.

Helgonet den 11 april, **Leo den store**, står som räddare av **Rom** undan **Attila**.

Motivet hos *Kekrops*; att ha **ormfötter**, blev i **folktron**, att man nu skulle dricka **mot snedaskor** osv. Med detta jämför

¹ William Lilly, astrology, Hollywood 1972, publ. 1647, sid 30.

² Ovid. Fasti IV: 852.

man den 25 april **Anianus**, som är patron för skomakare och skoflickare.

Den 30 april, **Adjutor**, avbildas som krigare med kedjor om fötterna. Han är patron för simmare.

Den 30 april, **Eutropius**, har skor på fötter vars skonaglar är slagna inifrån.

Den 8 maj; **Gibrianus** hjälper mot barnsjukdomar. De haltande fick bot vid hans grav.

16 maj, **Fortis**, är mot kroppsvaghet, liksom för svaga barn. (Namnet lat. fortis 'stark' är väl en ordlek).

Den 22 maj, **Boetianus** är patron för sjuka barn, särskilt för dem som har svårt för att gå.

Det tidigare livet, då män och kvinnor enligt grekerna levt utan ordnade förhållanden lyser igenom hos helgonet, 11 maj., **Gengulphus**. Han avbildas med kastspjut, med vilket han dödade sin frus älskare. Han är patron för garvare och skomakare, då han försökte överbevisa sin hustru om hennes äkthetskapsbrott och därvid stack hennes hand i kallt vatten, varvid huden upplöste sig från hennes fingrar, som ett bevis på hennes otro.

Den 30 april är helgad åt **Eustella**, som avbildas med en källa, i vilken gifta slystna vid hennes fest nedkastar vidskepliga synålar. Hon är patron för gifta slystna flickor.

Den 5 maj, **Avertinus**, för unga människor och gifta slystna flickor. (Vattumannen är *Hebe*; ungdomens gud).

Vattumannens kruka är tänkt som den, ur vilken *Ganymedes* håller upp gudadrycken Ambrosia. De helgon som har samband med ölbrygging kan ha samband med *Kekrops*, som införde vin i Athen, eller också med själva krukans innehåll starka drycker,

Den 4 maj **Florianus**, är patron för ölbryggare. Den 5 maj, likaså, **Augustinus Aurelius**, som är för ölbryggare. Den 14 maj **Bonifacius** är för ölbryggare pga. en gryta med beck i vilken han blev kastad.

Den 10 maj är för **Cyrinus**, attribut; i en gryta med kokande beck. Den 6 maj **Johannes**; blev sjuden i olja i en gryta utanför latinska porten. Den 4 maj är vigd åt **Florianus**, som blev dränkt i floden, då han vägrade offra till hedniska gudar.

Johannes kallas också 'Lille-Hans', vilket bör jämföras med att *Vattumannen* var gossen *Ganymedes* som upptogs i Olympen. *Vattumannen* kunde också som nämnts vara ungdomsdoms guden Hebe och den 3 maj är helgad åt **Juvenalis**, vars namn är en ordlek på **lat.** *juvenalis* 'ungdomlig'. I **norden** svarar detta mot hur barnen Tjalve och Röskva blev upptagna till **Tor**. (Att bli "upptagen" till en gud, var väl ett annat ord för att bli offrad.)

Kekrops, *Vattumannen*, införde också folkräkning och gällde för att vara staden Athens grundare. 5 söndags påsk (28 april) finner man i **mässboken** en läsning ur 1 Pet 2:4-9:

-När ni kommer till honom, den levande stenen, ratad av människor men utvald av Gud och ärvd av honom, då blir också ni till levande stenar i ett andligt husbygge...Det står i skriften: 'Se i Sion lägger jag en hörnsten, utvald och ärad.'

Samma dag antyds folkräkningen som motiv; apg. 6:1-7: 'Guds ord vann spridning och antalet lärjungar i Jerusalem steg kraftigt. Även en stor mängd präster började omfatta tron. Man jämför Apg. 9:26-31: 'Kyrkan fick nu vara i fred i hela Judéen, Galileen och Samarien. Den byggdes upp och levde i gudsfruktan och den växte genom den helige andens tröst och stöd.

Upp 21:1-5: Och jag såg den heliga staden, det nya Jerusalem komma ner från himlen.

Man skilde inte på staden och kyrkan. Staden Roms grundande firades enligt **Ovidius** i slutet av april.

Södra fisken

(26 mars – 27 april)

Denna stjärnbild uppgår i Stenbocken-Vattumannen 26 mars - 27 april.

Den 12 april är helgad åt **Zeno**, vars attribut är: fisk, metspö med silverfisk. Patron mot strida bergs-bäckar och för att barn lär sig tala och gå.

Hästen, Källan

(Pegasus 25 april – 6 juni)

Hästen, Pegasus har en sträckning från 25 april till 6 juni. Med sina framhovar tänktes han slå upp källan Hippokrene (1 maj).

Den kändaste sagan om Pegasus är den, hur Bellerophon på hästen dräpte odjuret Chimaira (jfr chimär). Detta vilddjur var som ett lejon, men hade två huvuden; ett lejon- och ett get-huvud.

Helgonet den 20 april, **Hildegundis von Schönau** är avbildad som ängel med en häst bredvid sig.

Den 23 april, **Georgius**, är såsom riddare till häst. Han dräpte ett odjur och dagen den 23 april ägnas åt välsignelse av hästar.

Den 25 april är **Marcus**; i runstaven ett bevingat lejon, vilket man bör jämföra med lejon-odjuret Chimaira. *Marcus* är här en **ordlek** på ett **keltiskt-germanskt** ord för häst *marko, **irländska** marc, **svenska** ; märr.

Hippokrene, källan (1 maj) återfinnes i Helgonen, 2 maj; **Germanus**, med en brunn. Den 1 maj, **Sigismundis** avbildas så: --bredvid honom en brunn.

Den 20 maj är vigd åt **Bandelius**. Efter halshuggningen hoppade hans huvud 3 ggr från marken och var gång rann en källa upp.

Hesperiderna.

Längst ut i väster ligger en paradisträdgård, hesperiderna. Efter som Väduren är västlig bör man förlägga myten om denna trädgård till midsommar. Det mest iögonfallande vittnesbörd om Hesperiderna är Herakles, den knästående, vars stjärnbild uppgår i *Fiskarna*. Herakles sades råda över skomakare och murare. Han kom till Hesperiderna för att hämta livets äpplen. Enligt **folksagan** kom hjälten till ungdomslandet för att hämta livets vatten ur en källa.¹

Den 3 juni, **Klotilde**, den 5 juni **Bonifacius** och den 21 juni **Engelmundus** har alla en källa som attribut.

---

¹ Hyltén -Cavallius, Sv. folksagor, Stockholm 1915 s.1.

Den 25 juni; **Dicentius**. I Dicentiuskällan i staden Arles tvättar man s v a g a b a r n som därigenom kom till ovanliga krafter.

Den *knästående Herakles* som m u r a r e kommer fram hos helgonet den 6 juni; **Alexander**, vars attribut är; m a r m o r - b r o t t , han är patron för m a r m o r - a r b e t a r e . Den 6 juni **Lucius** är likaså för m a r m o r - a r b e t a r e .

Hesperiderna var paradisträdgårdens s j u n g a n d e m ö r och man noterar **Johannes**, som bl.a. är för m u s i k e r , m o t d a n s - s j u k a . Den 1 juli, **Maria** (syster till Mose) avbildas slående på en p u k a .

Fiskarna

(20 maj – 20 juni)

Fiskarna 20 maj -20 juni ger nerslag i ty, att helgonet den 16 maj, **Brandanus**, avbildas med en fisk på handen. Han är patron för sjöfolk.

Fisken i **runstaven** på Eriksdagen den 18 maj ger ingen mening i förhållande till legendariet. Erik kallas också 'Hör-erik' där en folk-etymologi döljer sig i mångtydigheten av ordet som betyder 1) *höra* "lyssna"; 2) *hör* "lin". Den sista betydelsen är den rätta, ty i fiskarna uppgår stjärnbilden 'Linet'.

Kepheus

(maj – juni)

Långt uppe på norra stjärnhimlen i Vintergatan står kungen, Kepheus, med en längd från Fiskarna till Oxen. Han kommer att motsvara juni -juli. Han är Andromedas sörjande fader och under antiken ansåg man att namnet betyder 's t u m p e r s o n , s o m t a l a r s l ä p i g t' .¹

Denna **etymologi** bör man sätta ihop med Hör-Erik (18 maj i runstaven) i betydelsen 'den som hör illa'.

Den 8 maj **Aurelianus**, vars namn är en ordlek på **lat. auris** 'öra' är emot ö r o n s m ä r t o r o c h d ö f h e t .

---

¹ Ro II: 1113

Den 16 maj; '**den helige ande**' har som attribut duva och eld-
t u n g o r .

Helgonet de 2 juni **Ebba**, avbildas med avskuren näsa
och överläpp.

Den 7 juni **Eugenia** skyddar mot dövhet och lom-
h ö r d h e t .

Man jämför här också läsningarna om pingstdagen som handlar
om tungomålstalande.

Bandet

(= Fiskarna)

Mellan fiskarna ligger stjärnbilden *Bandet*. Hela stjärnbilden
Fiskarna har kallats 'Bandet' efter detta Fiskarnas b a n d .

Helgonet den 23 maj **Desiderius** avbildas med ett r e p i handen.
Den 28 maj **Germanus**, har en k e d j a i handen och den 2 juni
Blandina har som attribut ett n ä t i handen. Då Bandet går mel-
lan Fiskarnas stjärt som om de vore fångade, stämmer n ä t e t med
runstavsbilden den 8 juni: en m e t r e v , e n k r o k .